

Megjelenik a politikai, tudományos és művészeti lap minden héten kétszer Szerdán és Szombaton. Hivatalos tudósításokon kívül. Hírlöve közül minden hirdeményt egy negyedszert sorolát út krajczárért pécé pénzben.

Nem-rendes levelek kértnek az Intézethez bérmentesen küldeni közléseiket.

VILÁG

Előfizetheti helyben a „Világ” szerkesztő hivatalában (Uri-utca 450 sz. a Horvát-házban 1 emel.) félévre postán 6, különben 5 ezüst forinttal; az országban minden — azon kívül csak a cs. k. fő-postahivatalnál Bécsben.

Minden közlés, a Világ szerkesztő-hivatalának cím alatt kéri beküldeni.

Tartalom.

Közzéadások elméletek XVII. (Közzéadások. 2) — Fővárosi hírek és események. Halálhír. Váltótörvényi jutalomkérdés és pályázat. Országgyűlési tudósítások. (Előleges közlés: a majus 29 és 30-ai 104 és 105d kerületi ülésekről.) — Vége a majus 20-án tartott CXCI. kerületi ülés részletes leírásának. Részletes rajza a majus 21-kei kerületi ülés tanácskozásának a FÖRR-től leérkezett többi válaszok fölött. — Csatorvány: Válasza a mos FÖRR-nek a t. KK és RR-hez a vallásbeli súlyok és nehézségeknek a mult országgyűlésről fentartott pontjai tárgyában közölt üzenetre. — Megyei tudósítás: Honti közgyűlés.

Spanyolország (A miniszterium tértelensége. Madoc kamrákóvet szabadon bocsátva. Közhatóság. Laktanyai ünnepek. Erősítvény-szemléltő bizottság.) — Nagybritannia (Sir Freemantle hadminiszter. A gyapjú vámmentesítése. Némelyi statisztikai évdíjai.) — Franciaország (Joinville he rőpirata. Bordeaux hg némely követekhez intézett szerencsekívánata. Texas iránti francia vélemény. A király meglátogatja az iparműkiállítást.) — Portugallia (Országgyűlés.) — Svédország (Oscar hg nyilatkozata.) — Schweicz (A polgárháború Wallisban.) — Belgium (Vasúti szerencsétlenség.) — Németország (Köln erősítvényei.) — Törökország (Pártító. Laczolás a kormány hadakkal.)

Egyesületi és intézeti közlések: Pesti műegyesület. — Pesti gyermekórház építésére tett újabb adakozások. Értékelés. Figyelemző, iskolai rendszerünk ügyében. Hirlapi kalászkok.

Tárca. Turmező (Ismeretéről, Palugyay Imrétől) — Fiala literátor hazamenetele otthoni reformjai (Hű vázolat, Lauka Gusztávtól) vége. — Francia törvényszéki jelenet.

Hivatalos és magán-hirdetések. Gözhajók járása. Gabonaár. Pénzkelet. Dunavízjárás.

Pest, június 1. 1844.

Közzéadások elméletek.

XVII.

Közzéadások (2*)

Előbbeni sorainkban (I. Világ 42. sz.) előadván azoknak egymástól eltérő véleményeit 's állításuk okát, kik a kereskedést egymással ellenkező szempontokból itélvén, hol a termékeny hol a terméketlen foglalatosságok közé sorozzák, ezen kétségek közé jutottunk: Egyrésztől nem hihetjük el, mintha a kereskedés csupán terméketlen vagy épen fogyasztó munkásság volna; ennek az általános meggyőződés annyira ellenmond, hogy sokan a nemzeti jólét előmenetelét egyedül a kereskedés virágoztatása 's minden kitelhető pártolása által vélik megalapíthatni 's előmozdíthatni. De ha viszont azon okokat vesszük figyelemre, mellyek ezen vélemény támogatására felhozhatnak, azoknak összefüggése nemcsak meg nem erősíthet bennünket ezen hiedelemben, sőt minden szemléleti okoskodásból egyenesen az jó ki, hogy a kereskedés az életjavaknak új becsőnem ad, sem azokat nem szaporítja, 's ennél fogva mind a természet mind a készítő szorgalomtól lényegesen különbözvén, sem egyikhez sem másikkhoz, sem általában a termékeny munkássághoz nem számíthatatik. Bizonyos tekintetben mindenki természetű, a mennyiben vagy közvetlenül természet, vagy készítményeihez szükséges nyers anyagokat szerez; készítő, a mennyiben ezeket további élvezetekre alkalmatosakká teszi; kereskedő, a mennyiben számtalanféle életjavakat, mellyeket maga számára sem nem természet sem nem készíthet, má-

sóktól cserél be. Mégis nem minden ember megyen elő jólétben 's gazdagságban, noha természet és készítő munkássága, vagy mindkettő egyszermind, vagy legalább az egyik kétségen kívül termékeny munkásság. Minek tulajdonítsuk tehát ezt? Kétségkívül a munkásság harmadikféle nemének, becseselésnek vagy kereskedésnek, a mi már sem nem kirekesztőleg fogyasztó, sem nem kirekesztőleg termékeny munkásság; hanem hol egyik hol másik, hol kisebb hol nagyobb mértékben.

Nézzük már most: ki lehetne-e az eddig előadott nézetek után a kereskedés valódi mibenlétét világosítani? mi az? természetű vagy fogyasztó munkásság-e? egyedül a kereskedéstől kell-e 's lehet-e várni a nemzeti jólét felvirágzását? vagy inkább egyedül a nemzeti jólét előbbvitelével emelheti fel a kereskedést? minden kivétel nélkül akármi-féle kereskedés egyedül jótévő hatást gyakorol-e a nemzeti általános jólétre és szorgalomra? nem fajulhat-e el? nem lehet-e szintugy ártalmas hatású? nem szegényítheti-e a nemzeteket azalatt, míg belsejökben némely egyesek számára a kincseket összehalmozza? Ezekről, a mennyire lehet, szükséges világos ismereteket szereznünk, mert nemcsak az, hogy a kereskedési rendszer mind ellenzői mind pártolói illy ellenvetésekkel állanak szemközt egymásnak, mellyek mint pusztá vitatkozások nem sok figyelemre volnának méltók, hanem e tárgyban az igazság részrehajlatlan tiszta belátásától függ a nemzetek jólétének előmenetele, 's ellenkező esetben mindinkább reájok nehezülő inségök 's nyomorúságuk megsúlyosulása.

Ha tehát bizonyos értelemben mindenki kereskedő, a mennyiben szerzett és készített életjavait egymással becseséli, kérdjük egyszerűleg: mi okozza egyesek elszegényülését vagy meggazdagulását. Erre a munkátlan tunya életet, minthogy ennek épen ellenkezőjéről, a szorgalomról, értekezünk, tekintetbe nem vévén, egyenesen állíthatjuk: a becseselés, más szóval szélesebben a társulat több tagjaira kiterjesztve: a kereskedés. Természetesen és kétszitsen valaki bármily szorgalommal annyit, a mennyi megfizetett erejétől 's igyekezetétől kitelik, ezen munkásságát kétségen kívül mindenki termékenynek el fogja ismerni; de azután, cserélje ki terményeit 's készítményeit napi gyönyörök hamar elmuló élvezetért 's egyéb hasonlókért, világos, hogy minden megfizetett szorgalmi munkássága 's annak eltagadhatlan termékeny volta (productivitát) mellett is jobblétre nem fog emelkedni, még pedig közvetlenül a becseselésnek tulajdonítandó okok miatt. Sőt nemcsak az, hanem ha természetmennyeit és készítményeit illy könnyelműleg előrelátás nélkül cserélgeti be, előbbutóbb nem lehet más következménye, hanem ha az, hogy a természethez 's készítéshez szükséges eszközök becseselését amazoknál hátrább tévén, termékeny munkássága felakad, azzal együtt cserélgetése, mellyet az ő tulajdon magány ke-

reskedésének mondhatunk, lassankint szűkebb körre szorul, míg nem végre mind szorgalma mind kereskedése végpusztulásra jut. Nincs-e — 's miért ne volna — a nemzeti kereskedés hasonló ingatagságának 's káros elfajulásának kitéve?

Vegyük fel világosításul egyes esetet. Tegyük fel, egyik nemzet a másiknak élelemezereket u.m. búzát, gabonát szállít, 's attól cserében mákonyt, vagy a mi ennek honunkban képviselője lehet, pálinkát cserél. Ha mi most ezen kereskedés élesztésére fordítanók figyelmünket 's feltétlenül elhinnők a túlzásig szabadelmű elveket, kereskedésen egy nemzet sem vesztethet, mert ugyanannyi értékűt ad el, mint a mennyit becsesél 's még inkább: „kereskedésen mindkét nemzet egyiránt nyer 's így mind a kettő gazdagul, mert azt cseréli be, a mit külföldtől olcsóbban szerezhet, mint ha otthon önmaga készíti vagy természetű” vajjon mi lenne belőle? Minden bizonynyal ez: hasznos és szükséges életjavainkat vesztegetnők el haszontalan 's nagyreszben ártalmas áruczikkéért, az itthen megtartott élelemezerek több népességet táplálhatnának, az élelemezerek nagyobb bősége 's olcsósága olcsóbbakká tenné aránylagosan egyéb terményeinket 's készítményeinket, mellynél fogva szorgalmunk a versenyest külfölddel jobban kiállhatná; pálinka-nyereségünk ellenben megvesztegetné a nép erkölcsi és anyagi erejét, egészségét, a mennyivel olcsóbb itallal, ugyan annyival drágább eledellel élne, a népesség kevésbbé szaporodhatnék, 's a szorgalomnak naponkint észrevehetőleg kellene csökkenni. Mindezek mellett pedig természetesen azért cseréltük ki gabonánkat pálinkáért, mert itthon a búzát, gabonát olcsóbban állíthatuk elő, mint sem a külföld, 's azt neki drágábban adhatuk el, mint itthon, viszont a pálinkát olcsóbban vehettük meg külföldről, mint itthon, 's a nyereség mindkét részből bizonyos. Igen is, a nyereség mindkét részből bizonyos, egyesek számára, a nemzeti általános károsulásból. Illy esetek számtalanok lehetnek 's számtalanféle módosításokkal, mellyek szerint a kereskedés jövődelmező voltának elítélhetése egyáltalában nem a kereskedői mérleg hajlongásai, hanem inkább a ki 's becseselt életjavak használhatósága által feltételeztetik.

Előadásainkban azt állítottuk, hogy a közjólét előmozdítására nézve magános szorgalom nem elég, hanem ahoz a nemzeti közzéadások segédmeztésének kell járulni. Általános nézetek a beállott különös meghatározó körülményekhez illesztés nélkül a magok rendszeres összefüggésökből kiszakítva, nem mozdíthatják elő sem a közmunkásságot, közzéadásokat, sem annál fogva a nemzeti jólétet. Az emberi társulatok munkássága olly szorosan össze van szőve, fonva egymással, hogy ezek közül egyiket vagy másikat kiszemelni, 's arra kitünőbb figyelmet fordítani a többinél, többnyire nemcsak semmi haszonnal nem jár együtt,

A VILÁG TÁRCZÁJA.

Turmező. *)

(Ismeretéről, Palugyay Imrétől.)

V. Turupolya — más néven Turmező vagy Türükmező (campus Turupolya, vagy campus Turcius) nemesének, kik hajdan Zágráb-vára jobbágyainak, majd Zágráb-mező nemesének, majd ismét Zágráb-mező egytelkü nemesének neveztettek, törvényeinkben „Universitatis nobilium campi Turupolya” nevezet alatt említett községe szabadalmának alapítóját IV. Béla királyunkban tisztelt. Az imént nevezett király t. i. 1255-ik évben Zágrábvára hatósági testületéhez tartozott, jelenleg mintegy 600 nemes családot számító 's magának Zágráb vármegyének hatodrésztét tevő kerület lakosait a gyászos emlékü tatárok elleni vészhadakban kitüntettet tántoríthatlan hűség- 's férfias vitézségökért. Zágrábvárnak tartozott szolgálataik alól fölmentvén, egyszerűen a megye hatalma alól kivévén, országos nemesi kiváltsággal ajándékozta meg, mellynek folytonos, gyakorlatában megmaradtak.

Óskorunkban a nemesi előjog katonáskodási kötelezőséggel párosult. — harc, és folyvást harc szakaszta félbe hazánknak soha nem szilárdulhatott békéjét; miközben a már különben is folytonos osztálykozásokból mintegy el-

kerülhetlenül eredett hatalmaskodási, örökösödési, egyre tetemes költséget emésztő perek által, hajdani vitéz erejében mindinkább gyengülni kezdett türmezi nemesség szinte kénytelen volt érezni a szabad kerülete határain ismételve betörő ellenség erőszakoskodását; 's majd Medve-varának ura Thúr János, majd Corvin János az oppávi herceg, vagy György brandenburgi határgrof; corbavai Miklós — 's Zrínyi Miklós határgrofok hatalmas fegyverei által tusára hivatalva vész közben kelle védenie lételet, 's ennél drágábbnak tartott, 's örökségben nyert szabadságait. E gyakori fegyveres megtámadások lételt 's megmaradást feltételező ellenállásra kész segély- 's védszerekről előgondoskodást tevének szükségessé: és Turupolyának lelkes fia 1560. évben híven legbiztosabban feltalálhatónak ezt, már 1560. évben a zágrábi káptalan előtt „közöztalmi rendszer” módra egymást örökben fogadott testvéreknek közzéadásoknak lekötöztetvén, mint ugyanazon egy közfőtől származók egymásnak mindenkorra közvédelmet a megtámadásokban, kölcsönös örökülést a javakban ígérnek, azon világosan 's feltételképp kikötött megjegyzéssel azonban: hogy az illetők tudtán 's akaratán kívül nemnemes, vagy paraszthoz férjhezmenő nők semmi-féle birtokból ne követelheszenek örökségi részt. — Ime a kisdud területű Turupolya már 1560. évben sajátítá magának a közöztalmi rendszert, mellynek elfogadására Európa hatalmas államnyai századok multával aligalig mutatnak rokonhajlamot. — Ugyanez alkalommal Turmező fiait önkeblükből bizadékképp (compromissum) bírói választának, ki azonfelül: hogy a királyi felség, a horvátországi bán-, Magyar 's Horvátország többi rendes bíráitól szükség-kívánta esetekben, minden őket illető ügyek-

re nézve, — mindnyájukat egyenlő arányban terhelő köz-költségen, mint közzéadalmazott teljes hatalommal 's akaratall intézkedhessék; — a kerületbeli közzéadások egyes lakosainak egymás között keletkezhető akár ügyesbajos dolgokban 's viszálykodásokban, akár egyéb birtok 's vagyont tárgyzó kérdésekben mint bizadéki bíró mondjon ítéletet, szabadon hagyván az ekint hozott ítéletet sérelmesnek találó fél részére: ügyét a bán 's illetőleg Zágrábvármegye törvényszékének bírósága alá felvitel útján terjeszthetni.

Jelen dolgozatunk („Megye-hivatalok” czimű) II-d'k kötetében megemlítők: hogy Kéza krónikája szerint már Atilla korában kun, vagy is hunnus nyelven a táborig kapitányok „Spán”oknak vagy is „Ispán”oknak neveztettek; nevezetesen azok: kik Atilla idejében Cataluniában maradtak; — e spánok, vagy ispanoknak nevezett kapitányoktól vette utóbb Spanyolország is latin nyelven „Ispania” vagy „Hispania” nevezetét (lásd Perger „A Magyar 's hazája régente” 103dik lapon.) Tekintve ez idézett állítás értelmét, az „ispan” szó annyit tesz: mint valamely népfelkezet bíráját, előjáróját vagy kapitányát, a minthogy a kunok főbb bíráikat maiglan is kapitányoknak nevezik. Ugyan ezt tanítja a főispánoknak latin nyelven nevezetése is, mitután a régi oklevelekben, tisztelt Horváth Istvánunk tanja szerint (I. Magyarországy gyökeres nemzetségeiről 21 §.) a latin „Comes” szó a szinte latin „Judex” (cédes honi nyelvenkön bíró jelentő) szóval nem egyszer felcseréltetett, honnan is az országbírája hol „Comes Curiae Regiae” hol „Judex Curiae Regiae” kitételekkel fölvaltva említeük, épen úgy, mint a vármegyék főispánjai „Comes Parochialis” „Comes Castri”, „Judex Castri” 'sat. nevezetekkel szinte váltva

*) Közlés a Megye-rendszer még nyomatlan III. kötetének „Municipiumok” czimű részéből.

hanem néha épen a kitűzött czél ellenére érzékeny veszteségeket okoz, mindenesetre pedig a vagy már egyszer megállapodott, vagy a megállapodásra törekvő súlygyeget újra háborítja, s kívánt összhangzásba jöni nem enged. Nincsen egyéb mód, mint ez: hogy a társulat a maga szorgalmi munkásságát okszerűen tudhassa kifejezni, s azt a közjólét nagy czéljának elérhetésére biztosan igazgatni, az arra vezető ösvényt és eszközöket tétovázó kételkedés nélkül világos belátással megválasztani. Ezt nevezhetjük közszorgalomnak, mely legmunkásabban kitünteti magát a nép felvilágosultságában, s a munkásság általános eszközei használatában, vagyis a népnevelés s a közlekedés jókarban létében.

Vajjon nem itt kell-e keresni okát, hogy midőn általános elismert igazság, miszerint a nemzeti jólétet nem annyira a külkereskedés, mint a belfogyasztás, belszorgalom, belkereskedés eszközli, mégis honunkban századok óta mind e mainapig oly szembevető jelei mutatkoznak a külkereskedés utáni soványgásnak, a külnemzetek pénzével hirtelen lehető felgazdagulás reményének s több eféle; a belkereskedés feléléstése s annak legszükségesebb előmozdító eszközei iránt mindaddig ugyszólván semmimem történt. Azért is, mivel a külkereskedésre nézve már egy szembevető példából talán eléggé meggyőződhetünk, hogy a kereskedés, kivált a külkereskedés, nem minden kivétel nélkül gazdagító, akár így akár úgy, csak hogy külkereskedés legyen, mert csak a külkereskedés hordja be a pénzt, és mivel hasonló esetek a fényűzési s más kevésbé szükséges árucikkekre nézve annyifélek, s oly számtalanféle vegyületben lehetnek, melyeknél fogva a külkereskedés hasznos vagy káros befolyásait megítélni majdmajd lehetetlen, legalább a legnehezebb feladatok közé tartozik. Vizsgáljuk meg egy jövő cikkben különösebben a belfogyasztás és belkereskedés hatásait.

Fővárosi hírek és események.

Pest, június 11-én. Tegnapelőtt azaz május 30-án a városház tornya csúcsán magasán fenlebegett a város lobogója, s mint olvasóink tudják, ez csak nagy ünnepekben szokott történni. Voltak, kik arra magyarították, hogy ez a delután tartandó lófuttatás jele. De csak hamar másról győzők meg őket a harangok zúgása, s a katonáknak egyházi díszletei. E nap t. i. Ferdinand felséges királyunk névnepje levén, illő ájtatossággal ünnepeztetett meg.

Ugyan e nap, mint érintők, ment véghez az ideai első lófuttatás a pesti gyepen, milly eredménytel, még nem tudjuk. Az idő kedvezett, de hiányzik a részvevők színe, mely most Pozsonyban az ország ügyeivel foglalkozik. Kár, hogy e látvány, mely lótenyésztési, mint a magyar gazdaság lehető s kellő egyik fő ágának tekintetéből mindenesetre érdekes, magokra a pesti lakosokra nézve nagy részben oly megközelíthetetlen. Először is kissé megszecske van biz az; de ez hagyján, ha az odajutás több, vagyis inkább csak legesekélyebb kellemmel is járna, mert por és ismét por, illy árnyékot nélkülöző sétat bizony nem igen kecsesgetővé tesz. Aztán nincs mindenkinek öt hat pengő forintja, mennyit t. i. a bérkocsisok illy alkalommal kérnek. Mindemellét azt hisszük, a holnap azaz vasárnap tartandó lófuttatás sokkal látogatottabb lesz, ha egyébiránt az idő is kedvezend. Nem járhatnának-e ilyenkor olyan

osászárfürdőfőle esinos társaságkocsik? melyeknek léte, úgy hisszük, egész nyáron át lehetne biztosítva, ha városligeti, s budahegyi kirándulásokra alkalmaztatnának. Mert a mostani társaságkocsik, melyek a városligetbe, s budai hegyekbe járnak, nem igen édesgetik ám a műveltebb közönséget, részint mivel nem eléggé kényelmesek, részint mivel nem eléggé díszesek. Lám Bécsben 10—15 p. kr. ror. legkényelmesebb kirándulásokot tehetni a körvidékre, s ott a legműveltebb sem áttal reá ülni, mert elég esinos, s főleg, mert — ott már régen nyakára hágtak azon balga előitéletnek, mintha illy kocsinjárni szégyen volna; — ezt nálunk sem ártana divatba hozni; mi mindenesetre ezélszerűbb volna társadalmi tekintetben, mint a haszontalan arszlánkodás annyira felkapott divata.

Ad vocem: arszlán! Sok haszontalan frater koptatja Pest kövezetét, ki esinos ruhával s könnyelmű fényűzéssel vakítja az illy fogásokkal ismeretlen embereket, csinyt csinyra halmoz, s e mellett igen jól érzi magát. Ki tudná mind előszámlálni az illy esenészek fogásait! — Néhány példányt talán a „Magyar titkok” írja meg fog ismertetni a közönséggel. Van például, ki néhány év előtt még a mendicans studiosusnál is mendicansabb volt, s im mintha csak égből pottyant volna, egyszerre a legnagyobb gavallér. Van más, kinek szinte pár év előtt még csak jó eszmája sem volt, — s most saját „equipage”-on jár „sat.” S honnan mind e csudák a 19-dik század közepén? Hja, azt csak a kártya-asztalok, titkos trafikák, gschäftek, uszorrák, hamis váltók, hajhászatok, peczerkedések, „lelőzések” és „levágások”, kerítések, meg tudja isten mi másféle keresetek ezer meg ezer nemei tudnak hitelesen felfődzőni, — sőt néha tán még más valami is. Így például, tegnapelőtt a nemzeti színház földszinti helyén egy „elegans” suhancz egy faluról jött becsületes emlék oldalzsebében nyulázott, ki azonban csak várta a pillanatot, hogy a tolvaj megmarkolja tárczáját; mi megtörténvén részéről ő is megmarkolta a szabadítékalan „zsebkém” karját, s társával azonnal nagy tolongás közben kivezeté a csarnokba. Szűkűgleten említünk, hogy karjai keményen hátrakötötten ő kegyelme hüvesebb helyre vezetett a színházból, hol szegényke jóformán megizzasztott. S ki volt e soi-disant arszlán? nem tudjuk; csak annyit mondhatunk, hogy, noha a magyar színházba jött „Lignorelles Luizát” nézni, még sem tudott magyarul. Tehát valami francia „lion” volt? nem biz az, hanem németül mentegelőzött, s Pozsonyból jött Pestre: „auf Speculation.”

Nagy hevenyében tudathatjuk olvasóinkkal azon bizonyosan igen érdekes ujdonasgot, hogy ugyan tegnapelőtt egy „kis” ember egy nagy emberrel kocsizott bakon ülve. — Közöljük pedig ezt, mert a Honderű is szokott illyesmit közölni.

Holnap, azaz vasárnap rendkívüli mutatóvány fog adatni a nemzeti színházban déli órákban, a mikor t. i. a világhírű tánczosnő, Elszler Fanny, fog ott föllépní. Mint halljuk, már is 90 páholy kelhetett volna el, ha több volna mint 48. Ezen rendkívüli mutatóványt csakugyan rendkívülileg is kell ám megfizetni; egy páholy 16 pgó frt; s a földszinten pusztá állhatásért — közönséges padok is zártszékké fogván változtatnani — 4 huszast kell fizetni. Ez aztán, akarva nem akarva „angyal mulatság.” Hogy a híres tánczosnő végre a nemzeti színházba is megalazza magát, ez igen szép tőle, — de a tejtelt már másutt szedték le. Azonban ezt is „köszönjük alászan”!

A pesti művészeti egyesület igazgató választmánya mult kedden ülést tartván, az ideai műkiállítás rende-

zöjeül ismét a tavaly oly dicséretesen működött Tikos Albert ur választatott el. Borsos hazánkfának egy jelenleg Bécsben kiállított, s több választmányi tag szemtanúsága szerinti igen jeles főstrényének megvásároltása előleg elhatároztatott, nehogy hazánkfának e derék műve, Bécsben máris vevő jelentkezővén, külföldre vándoroljon. A műbíráló alváltmány is megválasztatott, melyben b. Orczy György, id. Schedius Lajos, Kubinyi, Mühr, Horváth Lázár stb. urakat, mint avatott és buzgó ügybarátokat örömmel szemléljük. — Mi az „Ungar”-nak egy minapi észrevételét illeti: hogy vajjon minő lesz még a mi kiállításunk az idén, miután, szeriate legalább, a bécsi sem sokat ér, csak olyanféle kiféczamult jóslat, mint ha valaki azt mondaná: hejh, minő termés lesz az idén, ha egész nyáron nem fog nap sütni? — vagy: hejh, mi lesz majd az „Ungar”-ból, ha majd nem lesz praenumeránsa? — Illyenféle magánvéleményi jóslatokat csak suo tempore et modo kellene elmondogatni, nem pedig csak amúgy, mint valami háromlábú aranyszékéről pythiakép odaülni, hogy tévedésbe hozza a közönséget, vagy épen elidegenítse a pártolástól. Illy fogásokat aztán méltán lehetne „roszakarat”, — „ártani-akarás” czimmel illetni; erre pedig, ha már elősegíteni nem akarja is az ügyet, előleg feljogosítva senki sincs, ha csak oly „adatok” nincsenek kezei közt, melyek ez intézetnek pártolásra érdemtelenségét tanúsítják. Sőt posito, hogy csakugyan silány találna lenni a műkiállítás a becses festvények számára nézve, — de ha csak öt hat jó kép találkoznék is, ez mindenesetre nagyobb nyereség, mint semmi; s még ezen esetben is inkább buzdítani mint elijesztetni kellene a nyilvánosság organumainak, hogy esztendőre legalább 10—20 jó képet kapjunk, s így tovább fokozkint; mert hejh, egyszerre a fát sem vágják ki, s az „Ungar” sem lett ám egyszerre oly nagy fontosságú lappá, minőnek magát képzele.

Képzelve át a nyájas olvasó magát kis időre valami más országba, például a marokkoi császárság fővárosába, s képzelje ott idegen nyelvű, például valami nubiai literatort. Szép kis történetet mondunk el róla. Megszólítja őt egy művész; irjon róla valamit a rendelkezésre álló lapba. „Mit fizet hát?” kérdi a nubiai literator. „Adok — már a mi pénzünk szerint beszélve — öt pengőt,” felel a művész. — „Mit lehet azért írni? Adjon husz pengőt, s irok egész egy cikket.” A művész ezt megígéri, s foglalól, több nem levén nála, oda ad öt pengőt. De a cikk meg nem jelenik. Meglátogatja tehát a nubiai literatort, s kérdőre veszi. „Igen, de nem tudom, megadja e a husz pengőt?”, — „Meg meg,” — felel a marokkoi művész, — s ismét ad öt pengőt. S megjelenik a cikk, néhány sorból álló, jelentve, hogy ama művész, ha ezt még nem tudná senki, csakugyan a világon van, s egy bizonyos utcában, bizonyos szám alatt lakik, s ajánlatik a közönség pártfogásába. — De a művész e miatt boszankodik, ismét elmegy a literatorhoz. Szemrehányásaira, hogy az ígért cikk oly rövidre olvadt, azt nyeri válaszul: „De hát miért nem adta meg előleg a husz pengőt? S mit lehet tíz pengőért többet írni?” — S most képzelje magát ismét vissza a nyájas olvasó Pestre; itt is találni illy egyéneket. Már ez aztán jó „speculation”, — jó „gschäft.” S miért? — Weil — weil...

Május 25-én Bécsben a Realitások és pénzbeli nagy sorsjátéknak húzása megtörténvén, következők a főnyertesek: A 63,341 szám nyere a Breitenseei palotát s a bécsi Wiedenben levő 413 sz. alatti szép házat, vagy

említettnek. Mindezekből bizonyosnak látszik: hogy a „Comes” latin szó hajdan bírót is értelmzett: miért is minden e részbeni további vitakozást mellőzve önként megfektetendő lesz az is: miszerint a régi oklevelekben több oly személynek olvashatjuk nevét, kik magnások vagy is grófok nem lévén, mégis „Comes” nevezettel említettek csupán azon egyszerű okból: mivel a kor szokása szerint saját nemzetségeiknek választott bírái valának; így olvassuk II-dik Endre királyunknak egyik, 1232-dik évtől költ oklevelében: „quod cum Judaeus Teha Comes in reddenda ratione nostris negotiis de operae Camarae nobis in quadam summa pecuniae remansisset” (I. Schwartner I. R. 147 lap) és ugyan csak e mondottakban gondolván létékát annak is: hogy hajdan a városi s falusi bírák „Comes civitatis” vagy „Comes villae” nevezetést nyertének (I. Perger i. m. 104k lap) e nézetekből kiindulva, igénytelen véleményünk szerint a „Comes Turopolitanorum” vagy „Comes Terrestris” kitétel nem saját jelentőségét kifejezőleg mondatik hazai nyelvünkön „Turopolyai”, vagy „Türmezei gróf”-nak, mert a fentebb érintett, s alább III. alatt egész terjedelemben előadandó bizadék-szerződés világos tartalma szerint a „Comes Tu-

*) Aligha nem tévedett felől esekély véleményünk szerint derék Fényes Elekünk: midőn „Magyarország statistikája” című jeles dolgozatában ugyanezen Teha nevű zsidót grófnak állítja (I. I. k. 81 lap), azon oknál fogva: minthogy az idézett oklevél szavaiban a Teha név mellett a „comes judaeus” kitétel olvasható — mert valamint ebbeli állítását aligha bővebb adatokkal bizonyíthatná. — ugy a fentebbiek nyomán tudós Horváth Istvánunk tanja, legalább nézetünk szerint, minden további fejtegetést e részben nélkülözhetővé tesz. P. I.

ropolitanorum” mint a köz s egymás közötti ügyek elintézésére választott bíró inkább s talán helyesebben „Türmezei ispán”-nak nevezhető; — megerősít ebbeli hitünkben az 1832-dik évi országgyűlési jegyzőkönyv (lásd I. köt. 330 lap: 40dik ülés) következő kivonata: „A turopolyai követ előadta: hogy a folyó esztendő martius 20-án tartott országos ülésben Ung vármegye követe azon észrevételt tette, hogy Comes Turopolitanus magyarul neveztessek Ispánnak a naplókönyvben, minthogy a Comes Turopolitanus több előbbeni országgyűlése k alkalmaztatásával magyarul Turopolyai grófnak tette ki, ezen szokás mellett megmaradást kérte a Karoktól s Rendektől: ellenkező esetben ovását kívánván a naplókönyvbe följegyeztetni, — melyre az előlülő felszólította a KK. és RRket: hogy mennyiben az előbbeni országgyűlési jegyzőkönyvekben a magyarban Turopolyai követ, Turopolyai grófnak nevezetett jelentsék ki magokat: kívánának-e ezen kifejezés mellett maradni? vagy ragaszkodnak Ung vármegye követének minapában tartott országos ülésben felt az javaslatához, hogy a deák Comes Ispánnak neveztessek? Pestmegye 1-ső követe azt állította: hogy esekélyesség ugyan magában az egész dolog, de mégis azt tartja, hogy ha a magyarországi supremus comeseket fő, a vicecomeseket alispánoknak nevezék magyarul, mindig megelégedhetik a turopolyai követ is ezen nevezetettel; — ellenben Horvátország 2dik követe megemlítvén: minő szövegeket tett a turopolyai nemesség a francziák beütésekor Magyarországnak, miket IVdik Béla királyunknak, midőn az őt kergető ellenség előtt Velin szigetében keresett

magának menedéket, és hogy már a régi királyoktól, vitézségükért, hűségükért, nevezetesen Robert Károly és Rudolf királyoktól szabadságaik újabb királyi levelekkel megerősítettek, és hogy a turopolyai nemességnek tisztviselői kara közt három Comes: a Comes terrestris, ki királyi különös levéllel meghívatik az országgyűlésre, és kit úgy lehet tekinteni, mint főispánt, a Substitutus vicecomes, ki mint a főispán helytartóját, és a Vicecomes, kit mint alispánt tekinthetni, találhatnak; illendőnek látna: hogy legalább megkülönböztetés kedvéért is, a Comes terrestris, ki most is az országgyűlésen jelen van, az előbbeni szokás szerint grófnak nevezetnek, legalább addig is, míg az országgyűlés elrendezéséről készült rendszeres munka felvétetik; — melyre Szabolesmegye követe azt felelte: hogy ha a Comes terrestris főispánt tekintetbe valónak tartja magát, úgy itt nem is volna helye, mert a másik táblán ülnek a comesek, és ez néminemű megalacsonyítása volna; de nem főispánja levén a turopolyai követ a turopolyai nemességnek, hanem csak azoknak bírāja, a mint nevezetett az 1799-ki országgyűlés jegyzőkönyvében is, azt tartja, hogy megérheti azzal, ha most is a turopolyai nemesség bírójának fog nevezeteni; — ellenben az előlülő azt adván elő: hogy itt nem valamely megalacsonyításról van szó, hanem mint-egy a magyarban a supremus Comes, fő, a Vicecomes alispánnak nevezetik, ezen hasonlatosságnál fogva javasolta az ungvári követ az ispáni nevezetet; egyébiránt magában a dolog esekélyesség s nem érdemli, hogy a miatt a nagyobb fontosságú tárgyak feletti tanácskozással az idő elvonas-

is váltásig 200,000 váltó forintot; az 56,498 sz. nyert 10000 ft., a 96209 sz. 5000 ft.; a 13697 sz. 3000 ft.; a 41578 sz. 2000 ft. A vörös ingyen-nyereményi részvények közül a 31826 sz. 20000 ft.; a 71990 sz. 6000 ft.; a 24,748 sz. 4000 ft.; a 7235 sz. 2500 ft.; a 72461 sz. pedig nyert 1500 ftot váltóban. Meglátjuk, mennyiben volt méltányos a szerencse Magyarháznak iránt, honnét csak illy sorsjátékokra is annyi pénz kívándorol.

A napokban megjelent, mint Hartleben Konrad A. sajátja a Kisfaludy-társaságtól megindított 's kiadott Külföldi Regénytár XXIV. kötet; Tartalma 'Robinson' című angol regénynek II. kötet; írta James György, fordította Petőfi. — Ezen kötettel a gyűjtemény be van fejezve. Jövő júniusban megjelenik az új Külföldi Regénytár első füzet, hasonló esinon kiadásban. Ezen új gyűjteménnyel még azon kedvezmény jár, hogy rá előfizetni nem kell, hanem minden füzetet külön és egyenkint vehetni meg. — Ohajunk Hartleben K. A. urnak ezen nemes vállalatá iránt az olv. közönség részéről minél kitünőbb részvételt.

Folyó évi maj. 20-án hunyt el Esztergamban tek. alfalusi Fogarassy Sándor, us Esztergammegye táblabírája, huzamos tudósorvadás következtében. jámbor 's erényteljes életének 43. évében. Béke hamvainak!

Pályázat.

Mgós hagyárosi Zalay Alajos ur kir. udv. tanácsos és a debreczeni Váltótörvényszék elnöke, folyó 1844. évi február 5-én a nevezett Váltótörvényszék ünnepélyes ülésé alkalmával következő jutalom-kérdést tette ki: „Adassanak elő a magyar váltótörvénynek homályai, ellenkezései és hiányai. Adassék elő: mellyek vannak ezek közül a gyakorlat által orvosolva? mikép lehetne a még nem orvosoltakat orvosolni? Továbbá: mellyek a váltótörvények hasznos, és mellyek káros következményei, az eddigi tapasztalás szerint; 's mikép lehetne az utóbbiakat eltávolítani? — A pályadíj harmincz darab cs. kir. arany. — A pályamunkák megbirálására nagy-ságos Asztalos Pál kir. tanácsos; Császár Ferencz és Lipovniczky Vilmos, a k. váltótörvényszék bírái kéretvén meg, 's azok e tisztet el is vállalván: a határnap általok, tekintve a kérdés fontosságát, jövő 1845. évi mártius 19. dikére olyformán tüzetik ki, hogy később érkezendő pályamunkák el nem fogadtatnak. — A pályamunkák idegen kézzel tisztán, olvashatólag leírva, lapozva és fűzve, a szokott jellegű levelek mellett a mondott napig bezárólag Császár Ferencz ur ő nagyságához küldendők; lakása: cukorutca, 493 sz. — A díj csak a kérdést minden tekintetben kimerítő fejtetel munkának fog kiadni. — A díjazott munka a szerző tulajdona marad. Pesten, 1844. június 15. — Bodnár Imre a kir. Váltótörvényszék gyakornoka, mint a bíráló választmány tollvivője.

Országgyűlési tudósítások.

Előleges közlés.

Május 29-én tartott CCIV. kerületi ülésben (elnökök: Szentpály — Ugcosa, Bossányi — Nyitrai megyék követei; naplővivő: Komlósy; kerületi jegyző: Pálóczy Szentkirályi) ő felségének holnap elkövetkező nap-

sék, 's ha az 1827. és 1830. országgyűlési jegyzőkönyvekben magyarul grófnak nevezetett, gondolná: hogy most is ezen szokás mellett lehetne maradni; — a mit a KK. és RR. el is fogadtak. — Ennyit a „Comes terrestris“ nevezetettel illetleg. (Folytatatik.)

Fiala Iltérator hazamenetele 's otthoni reformj. I.

Hű vázolat saját memóirjából.

(Vége)

Miután az is kivilágtott, hogy ha besettedik, járnai is alig lehet a faluban, a költő meghagyásából az egész dramai. operai, 's balettszemélyzet egygyé alakult szavalati, éneklési 's tánczolás akademiára, mellynek jövedelme bádoglámpák beszerzésére 's lenmagolaj vételére fordítatik; e célból következő művek választattak: Első felvonása az „Almok“ című drámának; írta P. H. L. — második felvonás „Gizul“ című operaból; írta Lengyel Dániel; — „Költő“, költemény Halászi Józseftől; — „Leopoldina kisasszony és Endre igazgató“ ballet, Fiala Godefridtól. **Második szakasz:** Harmadik felvonása „Dékébál“ című drámának Zeykától; — első felvonása a „kőcsmei sárkány“nak, írta Döme; — Humoristicai feloldás Gregustól; — Krakoviánka, Fiala iránti kedvezésből tánczolja Kakanda Agnes a helybeli parochialis kamara rendes és fizetéses énekesnője. — A jövedelem subtractis subtractendis 100 váltótól, miből azonnal nyolcz óriás lámpa

jára üdvözlő felírás határozatván: ezen felírásnak tüstint felolvasott szerkezete köziratba bocsátatott. Ezen előzmény után tárgyalás alá került a turmezei kerület rendezése. Mi előtt azonban az illető kerületi választmány eziránt tett javaslatának felolvasása megkezdett volna: a rendezés alá vett kerület követe kívánta Zágrábmegyének szavántuli járását Turopolyához kapcsolatni; mivel ezen kerület mostani határai közt a rendezés által megszaporodó közigazgatási költségeket viselni nem képes. Ezen előleges kérdés vitása közben többféle ázagtak a vélemények: némelylek a kerület határainak külebb terjesztésére nem vélek jogositva az országgyűlést; mások ezen vélemény ellen elég erősséget találtak a megyék feldarabolásának, összekapcsolásának 's ujakká alakításának régi példáiban, 's a kerület tágitását Zágrábmegye szavántuli járásának Turopolyához kapcsolása által eszközölteteni kívánták; mások ismét a kerület tágitásának kérdését országosbiztosságra javasolván bizatni, a kerületet mostani határai között akarták rendezetni. Ezen három különböző vélemény rövid küzdelméből azon határozat fejt ki, melly szerint a turmezei kerület rendezése jelen országgyűlésen mellőztetvén, országos biztosság fog kiküldetni, melly Turmezejének önálló törvényhatóságra emelése iránt a jövő országgyűlés elibe javaslatot terjesztend, kihallgatván e végett Zágrábmegyét 's a turmezei kerületet. — Ezután tárgyalás alá került a fumei 's buccari kerületek rendezéséről szóló törvényjavaslat, mellynek csak két első része állapított meg mai ülésben. — Majus 30-án CCV. kerületi ülésben ő felsége nevenapjára készült üdvözlő felírás meghitelesítetett.

(A majus 20-án tartott CXIX. kerületi ülés részletes leírásának vége. Tárgy: válasza a m. FÖRR-nek a t. KK. és RR.-hez a vallásbeli sulyok 's nehézségeknek a mult országgyűlésről fentartott pontjai tárgyában közölt izenetökre.) A 2. pontnál az átmenet tárgyában egy m. báró 's főkáptalani követ így nyitá meg a tanácskozásokat: Felsőzilitván B. megye nagyérdemű követe által, hogy a minapi nyilatkozatomban azon kérdést: „illő-e, üdvös-e, czélszerű-e századunkban valakit lelkiismerete ellen erőtetni? a transitus kérdésre alkalmazzam, és egyenesen felelek; ime ezt most teljesitem. Nem lehetlen, hogy az érdemes követ ur, talán valami aggodalomtól ösztönözötve e kérdést tette, nem ugyan mintha félne, hogy honunkban is ugy akarna valaki az áttérővel banni, mint bannak Stockholmban, Daniában és más országokban; hanem talán az erőtetés más nemét véli dívatban lenni. Én tehát nem-mel felelek és azt mondom: nem üdvös, nem czélszerű, a transitusban a vallásbeli morális elrendezését, sarkelveit tekintve, senkit, ki tanjain megnyugodni nem akar, erőszakkal a maga kebelében nem tartóztat. A stridoniai böles alaposan állitá, „ecclesia volentes regit non invitos, non temere subicit,“ sed doctrina non corpora custodit ad mortem, sed animas servat ad vitam. Maga a katholika egyház menekülni akar olyanoktól, kik kebelében nem akarván megmaradni: neki gyalázatot, tagjainak botrányt okoznak. A vallásos surlódások keletkezvén, és a proselytismus lábra kapván, mik történtek a transitusra nézve, eléggé tanusítja a historia. Történetek a békekötések előtt egész tömegekben áttérések minden felsőbb hatalom és engedelem nélkül; birtak-e az áttérők olly dispositioval, a millyennel ama három ezerek, kiket Sz. Péter keresztelt, most taglalni nem akarom; tudom, hogy e lépésben a protestans részről némely földesuraknak erőszakos lépései szerepeltek, azon Magyarhonban is lábra kapott elv „cujus est regio, illius et religio“ következtében; valamint azt sem tagadhatom, hogy igenis történtek a katholikus részről is retorsiók, de mind a kettőre „excidant illi dies aevo, nec secula unquam.“ A sta-

tusok a közdolgok elrendezésére nézve sokszor a tapasztalásban keresték az annyira szükséges irányt, és azt sokszor szerencsésen meg is találták. Tapasztalván hogy a transitus sokszor könnyelműségből eredvén, vallástalanságot szült, melly a statusnak legnagyobb veszélye; az illy könnyelmű átmenetel gátlására hoztattak be különféle feltételek, ünneplýességek, de mivel „homines manent homines, qui humana vitiare consueverunt,“ történt, hogy félreértés, reabeszélés, ingerültség közbejövén, a legjózanabb ünneplýességek megbuktattak. Következett az 1790. epocha és az évbén tartott „paci perpetuo duraturae diæta;“ legalább azt hiték akkor az emberek. Olly nagy volt az öröm, hogy az akkori ugocsa főispán a maga halás beszédében, ezen békés egyetértést igen kiemelte. E hongyülésben alkottatott a 26. vallásos törvény és vele létre jött amaz ismeretes „cum transitus a religione catholica ad alterum ex evangelicis principis catholicis adversetur, ne tereme fiat, casus occurrentes Suae Majestati indicandi erunt.“ Ez olly igazság, melly állna, ha a törvényben írva nem volna is, és állani fog még akkor is, ha az új polgári törvény a transitust tökéletesen szabadnak fogja jelenteni. A törvény nem akarta a transitust lehetlenné tenni, hanem csupán azt akarta elérni, hogy temerariussá ne váljék. Ennek megítélését, hogy a transitus temerarius-e vagy nem, ő Felsőre bízta, ő Felsője a hat-heti oktatást választotta, melly bármit mondjunk is, legczélszerűbb eszköz arra, hogy az olly lépés, melly akár vakmerően történjék, akár nem, semper catholicis principis repugnabit, könnyelműségből, fölgerjedésből ne történjék. Miután mindkét országos tábla, a törvényjavaslatban ezen oktatásról lemondott, nekem nincs többé mit védelmezni, mihez ragaszkodni, akár a t. RR. javaslatában, akár a mgós FÖRR-kében. Csak annyiban tekinthetvén ez utóbbiakat némileg alkalmasoknak, a mennyiben az áttérésnél a meggondolásra bizonyos időt szab. Legyen bár tehát a transitus iránt akárminő az új törvény: a transitus szabadsága, elvileg kimondva mindig ellenkezni fog a kat. elvekkel, és mig az új törvény csak discussio tárgya, addig hozzá nem járulhatok; ha azonban már egyszer megnyerte a kir. sanctiót, szintugy fogom tisztelni, mint tiszteltem eddig olly sok királyi rendeleteket, mellyek az illető feleknek, az oktatás sikeretlen volta következtében az átmenetel-szabadságot megadták. — Erre B. vmegye követe: ezen főfontosságú pontnál, melly mint a vallásos béke 's egyetértés hajnala tünik fel előtte azon három kérdést gondolja fenforogni: megmaradjanak-e a RR. továbbra is törvényjavaslatunknál? elfogadják-e a FÖRR. által ajánlott új formalításokat? vagy pedig mindkettőt jól megfontolva, 's egyvő forrasztva a gondolatokat, 's fel nem áldozva a lényegét a formalításoknak, nem volna-e jobb egy egészen új törvény javaslatot készíteni? Miután egyrésztől mindkét tábla azon fő-elvben megegyezett, hogy a szabad átmenetel gátolni nem szabad, 's csak az e körüli solennitások körül forog a különbség; másrésztől pedig a rendi javaslat, mint emberek műve, javitást ki nem rekeszt, a szónok az általa feltett kérdések harmadikát gondolja elfogadandónak, 's e végre követk. törvényjavaslatot terjeszt elő: 1. §. A más vallásra átmenni kívánó abeli szándékát mindenkor írásban foglalva kijelenteni 's folyamodását maga mellé veendő két tanu jelenlétében, megyékben ugyan az alispánnak, sz. k. városokban a polgármesternek, a külön portákkal bíró kerületekben pedig a kapitánynak, két egyenlő példányban bemutatni köteles. 2. §. Az említett köztisztviselők a bemutatás napját 's esztendejét a folyamodás mindkét példányára feljegyzik, a folyamodónak szándéka meg-

telenek kóborolni; — a második paragraphusban dolgozóházat javasol az illy kóbor kutyák számára; végül indítványozza a lámpák magasabb helyre állítását, hová a kutyák nem férnek — a mennyiben a valódi eszmét 's okokat megközelítette, dicsérettel említeni elhatározatott. — Felbontatván a jellegű levelek. világos lón. hogy a jutalmazott dolgozat írója Sözer Jakab a helybeli bíró, — a dic. éretet érdemelte pedig Gerzsényi Pál a helybeli jegyző; — e pályázatnak még azon rendkívüli haszna is volt, hogy általa megtudta a tanács, mikint a bíró okosabb a notariussal. — Az olaj azután a bíró terve szerint kezeltetvén — sértetlenül világolt egész héten.

Régen tervezett literatorunk olvasó együlettis, mivégre elhatározá, aláírási ívet bocsátani közre 's így vetni meg alapjait a keletkezendő casinonak. Száz 's néhány pengő forint gyült össze — a lak kibéreltetett, a Honderün kívül minden magyarlapra előfizettek — erre is csak azért nem, mivel Párisból rendelvén képeit igen későn kapta volna meg az egyesület, 's a tisztválasztáshoz fogtak; — elnök lett a felügyelő, — másodelnök a helybeli harangozó, titkosszavazat utján, — azért pedig így keverve, hogy a jacobinus systemat agyon ne üssék; — választmányi tagokká hat ispán, hat paraszt jobbágy, az organista parochus és káplánja, és két bakter meg egy cigány a téglasszínből; — pénztárnok lett a helybeli árendás Nikelszky, jegyző Fiala közkaratalt. — Naponta ferbliztek és makoztak, a paskevis is járta, mig végre egy ispán agyonlővén magát — 's néhány választmányi tag megszökvén a roppant vesztes miatt — a makao és ferbli abrogáltatott 's e mulatságok helyett billiard hoztatott be, mellyen eleinte néhány választmányi tag olly iszonyú monopoliumot gyakorolt, hogy négy óráig is elpiramid-

fontolására, s előtöki újabb megjelenésre 15 napokon túl nem terjeszthető határidőt s helyet rendelnek, azt a folyamodás egyik példányára hátrási alakban feljegyzik, s az átmeneti kivánónak kezébe adják, a másik példányt pedig hivatalos jegyzőkönyvükbe a reá tett hátrással együtt besorozva, magoknál megtartják 3-ik §. A határidő eltelté után, megyékben az alispán maga mellé veendő szolgabíró s eskütt tisztársai, sz. k. városokban a polgármester és két tanácsnok, a külön portákkal bíró kerületekben a kapitány, egy táblabíró s a helybeli hadnagy együttléteben az előtök ismét két tanuival megjelenendő átmeneti kivánót kihallgattatik; nyilatkozása szinte a hiteles jegyzőkönyvbe iktattatik, és ha szándoka mellett megmarad, a szabad átmenetléről szóló bizonyosságlevél mind hárman által aláírva s megpecsételve tüstint kezébe adatik; az átmenetelnél történt megengedéséről pedig az alispán s illetőleg a polgármester s kerületi kapitány az átmenetnek az előtti s azontul lelkészét nyomon s hivatalosan értesíti. Mindezek után — 4. §. az első §-ban kijelölt köztisztviselők a doglogbani eljárásuk lefolyt rendéről körülményes és hiteles tudósításait megkésztetik; s azt az eredeti folyamodásnak és hivatalos jegyzőkönyveiből a tárgyat érdeklő hűséges kivonatának s az átmeneti egyén kezére kiadott bizonyosságlevél töredékének hozzacsatolásával a közelebb tartandó közgyűlésre okvetlenül beadják. 5-dik §. Minden olly tudósítások az illető törvényhatóságok közgyűléseik első vagy legfeljebb második napi ülésében mulhatlanul felolvasandók, s onnan csatolmányaikkal együtt — egyedül tudomás végett — a kir. Helyt. tanács utján ö Felsőházhoz haladék nélkül felterjesztendők. 6-ik §. Ha az illető köztisztviselők a 2-ik s 3-ik §-ban kijelölt köteleességek teljesítésében hanyagul járnának el, vagy azokat épen nem is teljesíték, az utóbbi esetben az átmeneti kivánó a maga mellé vett két tanutól veendő bizonyosságlevél, az első esetben pedig a folyamodás kezébe visszaadott egyik példányá bemutatása mellett az illető köz törvényhatóság előtt panaszt tehet, ez pedig a panaszt késedelem nélkül orvosolni tartozik. — Ezen javaslat általános elfogadást nyervén, csak kevés előadás történt még, melyek közül Z. megye követeiből ezeket emeljük ki: A vallás tárgyát a mlgos FÖRR. választásokról szóló törvényről látom állítva, mintha, jelenen a transitusra nézve adandó concessiókról volna a szó. A vallás tárgya most nem a protestánsoknak az országgyűlés eleibe benyújtott folyamodása következtében, hanem ezen táblának initiativa jogánál fogva, mintegy alkotmányos kérdés került szőnyegre, s így az nem mint a protestánsok petíciója, hanem mint ezen táblának a törvények egyoldalú, önkényes és hibás magyarozatából eredt sérelem orvosoltatása körüli indítványa tekintendő; itt tehát nem a felekezettek kizárólagos, de a hazának közös ügye forog fen, melyben a protestánsok s a n. e. görögök csak annyiból érdekeltek, a mennyiben azon törvények megsértése által ők leginkább a szenvedők. Nem lehet itt tehát semmiféle concessiókról szó, pedig annál kevésbbé, minél bizonyosabb az, hogy a protestánsok nem kegyelem utján, hanem jogszerűleg követelhetik törvény-adta azon jogait, melyektől megfosztattak. Ott concessiókról szó nem lehet, hol békekötések és törvények jogokat tulajdonítanak. Ki levén viva az elv t. i. az átmenet szabadsága, előadásomat egyedül azon formalitásokra és ünnepélyességekre szorítom, melyeket a m. FÖRR. a szabad átmenetelhez feltételül kötni kívánának. Én ugyan a transitust csak akkor tartanám tökéletesen szabadnak, ha ez minden formalitások nélkül megtörténhetnék, de a t. RR. bizonyos formalitásoknak a transitusra nézve leendő megállapításában bele egyezvén, nem akarok e részben

visszamenő lépést tenni, s így én is részemről bizonyos formalitások megállapításába beleegyezek ugyan; azonban azt kívánom, hogy ezen formalitások tőr mentől lehetőbb a legegyszerűbbek és 2or ollyanok legyenek, hogy az elvileg már kimondott átmenetel szabadságának lényeges voltával öszveütkezésbe ne jöjjenek, következéleg hogy azoknak ürügye alatt a transitus távtról sem akadályoztassék, s azok egyedül a transitus némely ünnepélyességének megadására szolgáljanak. Már mi a m. FÖRR. által javasolt formalitásokat illeti, ezek a fenebb említett két feltételnek egyáltalában meg nem felelők. Nem következetes, nem igazságos-e, hogy miután a reversálisok minden formalitás feltétele nélkül kiadhatnának, a transitus is minden formalitás nélkül, vagy ha már azok nélkül épen nem történhetnék, legalább a legegyszerűbb formalitások megtartása mellett menjen véghez? Ugy vagyok meggyőződve, hogy ezen formalitások úgy a mint javasoltatnak, nem segítenének a bajon, de sőt inkább az elvileg kimondott szabad átmenetelnél, s így a hozandó törvény célzatának kijátszására használható eszközül szolgáljanak. Ugyanazért B. megye követeinek a formalitásokra nézve előadott nézeteit osztván, az általa javasolt formalitásokba beleegyezek, de a m. FÖRR-től viszont azt kívánom, méltóztatnának abba beleegyezni, hogy az átmenetelnél felsőbb helyre leendő bejelentése nem intra dominium, hanem extra dominium, azaz: az átmenetelnél tettleges megtörténte után egyedül tudomás végett történjék meg. Ez előttem azon conditio sine qua non, melybe ha a m. FÖRR. bele nem egyeznek, részemről a formalitásokra nézve minden alkudozás megszünt, mert formalitások kedvéért az elvet feláldozni soha sem fogom. Az előhozott okoknál fogva kívánom tehát a m. FÖRR-tet ezen formalitásnak megváltoztatására azon öszinte kijelentéssel felszólítani, hogy ha a kérdéses jelentésnek extra dominium leendő felterjesztésében nem egyeznek, akkor a transitus dolga maradjon inkább azon zavarban, melyben jelenleg van. Emlékeztessük a FÖRR-tet arra, hogy épen a transitusnak jelenleg zavaros állapotja következtében, ha a bajon jól eleve nem segítünk, nemskára maga az idő fogja kivíni a transitus köteles szabadságát. A 9. pont — olly esetekben t. i. midőn a vegyes házasságokban élő felek ágytól és asztaltól örökre elválasztatnak, az evangelicus félnek az új házasságra léphetés szabadságában álljon. — Az evangelicusokat a kapesolt részekből kizáró törvénynek kívánt megszüntetése, ugy szinte hogy a vallásbeli kérdéseknek örök időkre való megszüntetése végett alkottassék olly törvény, mellyel fogva a különböző vallású keresztény felekezeten levők, és egyházuk viszonyaira a teljes egyenlőség és tökéletes viszonyosság szolgáljon zsinormértékül, változatlanul hagyatott. — A választ tárgyalása után a jegyző bemutatja folyó évi febr. 22-én tartott országos ülésben felolvasott ágostai valláson levők folyamodását az iránt, felterjeszszék-e az izenettel a FÖRR. vagy nem? mint nem ide való tárgy, melyben nem is kérnek semmit, hanem csak eseteket idéznek fel a történet sérelmekről, a petitionalis választmányhoz utasítottat. —

(A Majus 21-kén tartott CCdik kerületi ülés bővebb leírása. Tárgy: a FÖRR-től leérkezett többi válaszok.) Megnyitával az ülésnek H. megye követe Bakabánya protestáns lakosainak kérelmét azon kijelentéssel mutatta be, hogy azt a RR. minél előbb tárgyalás alá venni méltóztatnának, olvasatlanul adatott ki a petitionalis választmányának. Felolvasatván ezután a mlgos FÖRR-nek válasza az unitáriusok állapotjában, melyre nézve a javasolt módosítás egy megye követe által azon okból ellenezetett, mivel ál-

tala a keresztény felekezetek közti fal, melyet lerontani e tábla többségének fő törekvése, mindinkább erősöduék; azért maradjon a t. javaslat a rendi izenet általánosságában. — Erre egy másik megye követe azon felvilágosítást adá, hogy a FRR. módosítása hihetőleg azon körülményen alapszik, miszerint a római catholicusoknak nem levén specialis törvényök, az unitáriusok nem tudnák magokat mihez tartani, s azért kívánja a felső tábla őket a protestánsok törvényéhez alkalmazni. Némli vitatkozások után a FÖRR. módosítása szavazati többséggel elfogadták. Ellenben a görög nem egyesült vallásukat illető FÖRR-i válasz el nem fogadtatott, s abban a 3. 4. pontok alatt a görög nem egyesült valláson levő plebánusok ilendő ellátásáról, a papi növendék-házak és kolostorok elrendezéséről, és az alapítványoknak mi módon lehető legjobb kezeléséről véleményes tudósítás, ugy a Julianum calendarium megszüntetése iránt az illető egyházi rend meghallgatásával teendő javaslat végett kiküldetni kívánt országos választmány továbbra is szorgalmaztatott. Ugy vélekedtek a RR., miszerint tudni kelletik az országnak, mikép történik az eddig nagyobb részint elhanyagolt nevelés a nemzet ezen részénél. A törv. javaslat szerint a nagyszámu oláhság viselve a terheket és költségeket, aránylag fog részesülhetni mind azon jótétemények és kedvezésekben, melyekben felettök mostan a határőrök s ráczok suprematiát gyakorolnak. B. m. követe az oláhok és ráczok közt tett különbséget nem lényegesnek állítván, miután mindnyájan a görög n. e. vallás követői, ez ellen A. megye követe az e két felekezet közti surlódásokat véghetlen nagyoknak erősíté, s jelesen később az oláh nép templomba nem menni, mint az isteni szolgálatot rácz templomban tartani. Eredetileg már e vidékeken volt az oláh nép még sokkal a daclatorium illyricum decretum megjelenése előtt, s így irták azt alá mint nem egyesült görögök; de időjártaival kiszorították a ráczok által s most azok s a határszéli katonaság ellenében egészen háttérben állanak s ott is maradandnak, ha ügyök a synodusra fog bízati, hol az oláh nép aránylagosan képviselve niúcsen, sem a népszáma, sem a terhek viselésére nézve. Megmaradt tehát a tábla előbbi nézeteinél. — A mlgos Főrendeknek a t. RR-hez a vegyes házasságoktól az egyházi szertartásoknak a magyarországi catholicus papság által lett megtagadása tárgyában költ izenetre átküldött válasza hasonlólag el nem fogadtatott. Ezen érdekes tárgyban egy szónok a vegyes házasságok körül sokszor hallott észrevételek ismélése után átment a válasz ezen soraira: „hogy mivel az áldásnak a vegyes házasságoktól megtagadásában törvénysértést, valamint már a nagyváradi deák szertartásu volt megyés püspököknek ismeretes körlevele felett folyt tanácskozás alkalmával a mult országgyűlésen azon okoknál fogva nem láttak, mert az áldás mind általában mind pedig a házassági kötésnél, mint csupán egyházi szertartás, kizárólag az egyház sajátja levén, a polgári törvényhozásnak tárgya nem lehet” — megjegyzé, mikint nem csak az idegen hatalmak, hanem magok a magyar királyok, mint Kálmán, László, beavatkoztak a vallásba. „Hogy ö felsége jövendőre minden pápai bullától vagy brevétől, mely a hazai törvényeket bármi csekély részben sértené, királyi tetsvényét megtagadni kegyeskedjék” előadta, miszerint külső honból jöven be az illy religionariumot érdeklő brevék, reudesen nagyhatásuak szoktak lenni, érdekes tudni a törvényhozásnak mi foglaltatik egyszerűs mind bennök. Mert például, ha Angolhonban, vagy bár hol is lenne egy illy fejök a protestánsoknak s az egy rendeletet bocsátana ki, a szónok maga is tudni akarná előbb foglalatját. Nem is szükséges, hogy a romai brevében ollyas valami foglaltassék, mi a nyilvánossá-

lizett — De később ez mind megváltozott s a társulat kiöltte magát.

Minden virágzásnak indult, csak költők házi esende s boldogsága indult hervadásnak, a kocsis szorosabb viszonyokba eredt Karolinával, mit, nem tudni mi okból, Fiala nem látszék szívelni; — esendes nyári alkonyban behitta a kocsis szobájába, — megállította lord Byron arcképe előtt — elkezdte szavalni az abydosí arát olly értekenyen s annyi pathoszzal — hogy Pesta térdre esett, sirt — s törelmes szível vallá meg, hogy míg Debreczenben literatorunk Thalia templomában működék — addig ötdmagával egy magazinumot tört fel, kinyilatkoztatván egyszerűs mind, hogy Karolinát imádja s ha rögtön passus nélkül el nem kergeti — hírbe hozza az egész házat. Költők, tört szível bár, megtette az iszonyu lépést, megszorítá Pesta kezét — s elkergette; hogy azonban tettei között, melyeket nagyoknak nevezének az értők — a jótékonyágnak s nemes kebelnek is ragyogjanak gyöngyei — utána kergeté kocsisának Karolinát is, meghagyván neki s szívére kötvén: becsülne meg a jobb sorsra érdemes Pestát, ki ennyi észbeli tulajdonokkal Franciaországban legalább is hat háznak örökös ura, Spanyolországban pedig — a mostani állások mellett — bizonyosan minister; — Karolina váltig esküvék, hogy egyedül urát szeretheti, a jóságteljes Fialát, — de literatorunk hidegen felelt mint Hamlet: „Ha istenen s kivülem mást nem szeretetsz — menj apácának” — Most ökölnyi könyüt törült ki szemeiből, — majd gúnyosan kacagott; — e rögtöni kedélyváltás elég documentuma volt nagyságának s én hiszem, hogy ha 1626-ban élt volna, Shakespeare-rel karöltve sétálhatott. —

Ez időtől fogva literatorunk jellemé szörnyü módosítá-

sokon ment keresztül: szüntelen magányt keresett; valamennyi munkáit — iszonyu kárára — a két világnak — elégetteté. fekete köpenybe burkolva s ételt éjenként a faluban s Ossiánból szavalt; szüntelen egy leánykát emlegetett, kinek hire szerint Sevillában kellett lakni. s kit ő nőül fogna venni, ha megnyerhetné szerelmét; — képeit mind kidobálta az ablakon, végre viharos éjszakán maga is kiugrott azon. Két egész évig nem tudta senki, hová lett; a bíró affirmálta, hogy épen a koresmából térvén haza. éjszaka látta, mikint ragadtatott tüzesen a felhők közé — a notarius ellenben azt állította, hogy duellumban esett el az erdő végén, barna férfi lötte agyát keresztül — s azonnal lóháton magával hurozoló; — az egész falu, maga a költő családja is bizonytalanságban volt, míg végre egy levél Franciaországból világot deríté; utószorai így hangzanak „ugy-e édes atyám, két évig borbélyleg énykedni nem tréfa, de bajaimnak vége, holnapután reggel indulok Algirba” — Csaknem az egész falu sirva fakadt örömeiben, meghallván, hogy jötevőjök él — meghálatandók érdemeit — emlékoszlopot emelének számára még élteben — rettenetes allegoriákban adván át az utóknak Fiala tetteit. L a u k a Gusztáv.

Francia fenytörvényszéki jelenet.

(Nyomor.)

Egy még ifju egyén, sudár termettel, értelmes és kitünő arckifejezéssel, de kinek vonásain a nyomor és szenvedés dülása látható, helyt foglal a fenytörvényszéki padokon, melyekre későbbkorább minden nyomor fia kerülni fog. A

szerecsélen tagjait foszladozott avult öltöny borítja; magaviselete alázatos és önmegadó.

Elnök: Remond, kőszálásról vádoltatol: az ügynökök késő órákban találtak a város utczáin, s te kinyilatkoztatad nekik, hogy nincs szállásod.

Vádlott: Igaz; elnök ur.

Elnök: Mivel foglalatosskodal?

Vádlott: Tanító valék... most nincs foglalatosságom.

E. Nincs semmi keresetforrásod; nem tudsz dolgozni?

V. Beteg valék tizenkilenc hónapig; miután a kórházat elhagyhatám, munkát kerestem; de szemem és tagjaim gyöngege nem engedé, hogy munkára adjam magamat? kieszközhelne-e elnök ur, hogy valamellyik szegényháza vitessém?

E. A szegényház csak olly egyéneknek áll nyitva, kik a koldulás büne miatt itéltek el. Kértél-e alamizsnát?

V. Sohasem nyújtám ki érte kezemet.

E. Nem szerezhettél meg életszükségeidet, segedelmzésekből kelle tengődnöd.

V. Néhány barátom csekély ajándékokkal segítettek rajtam.

E. Tehát kértél tőlök segélyt?

V. Elmondám szenvedésemet, s ők megszántak.

E. Bele egyezel-e, hogy koldulás büne miatt itéltessél el?

V. Igenis, bele egyezem, elnök ur.

A törvényszék, Mahon kir. ügyvéd előadásával összehangzólag, Remondot nyolcz napi börtönrre itéli, s rendeli, hogy büntetési ideje elteltén, a szegényházak valamellyikebe vitessék.

A szerecsélen megköszöni a fenytörvényszék kegyelmét, mely számára menhelyet nyit. La Presse.

gót zárni ki. — A zólyomi eset ellenkező ugyan a gyakorlattal, de azon elvből indulva ki „quod lex non prohibet, id permittit” nem látja át, miért nem köthetné össze a feleket a protestans pap is? Felhozta ezen esetre a mult évi septemb. 29-iki országos ülésben ő nma csanádi püspök mondását, melyben a protestans pap által kötött vegyes házasságokat maga e nagy tekintély is érvényeseknek találja, sőt kimondá, hogy maga az anyaszentegyház feje is olyanoknak ismeri el, és ezen nyilatkozata csonkán közölt brevéből kihagyott. A nagytekintetű férfinak ime nyilatkozatát is az átküldendő válasz-ízenetbe betétni kívánván, megtartotta a szerkezetet. — Az E. főkáptalan követe e tárgynak előszöri tárgyalásakor kijelentett elveihez híven ragaszkodva, egyedül az előtte szólott követ beszédének azon részére, melyben állítja, hogy már sz. László's Kálmán királyaink az egyházi szertartásokról polgárilag rendelkeztek, elégnék tartá megjegyezni, miszerint a nevezett királyok alatt tartott egyházi zsinatainknak végzései törvénykönyvünkbe iktattatván, azokat úgy mint a polgári hatalomtól sajátilag származottakat tekinteni, és különösen e kérdésben olly értelemben, mint a követ ur tevő, idézni annál kevésbé lehet, minthogy az általa felhozott törvény csak tisztán katholicus házasságokról rendelé, mikép azok in conspectu ecclesiae kötéssenek. A zólyomi esetre nézve, hol t. i. megyei határozat erejénél fogva prot. lelképásztörök előtt is kötettek vegyes házasságok, miután maga a követ ur elismeré, hogy itt a nemes megye a törvényről világosan eltért, nincs ugyan — mondá a szónok — mit észrevennem; minthogy azonban a t. követnek tetszett csanádi püspök ő nmgának e hongyülésen tett abeli kinyilatkoztatására hivatkozni: hogy Zólyom megyében a fennevezett móddal kötött vegyes házasságok a pápai brevénél fogva is egyházilag érvényesek: szabad legyen a t. követ urat ugyanazon orsz. főrendi naplóra utasítani, melyből a fentiszelt püspöknek nyilatkozatát idézé elő. E naplóban ugyanis meg fogja találni herceg primásunknak azon megjegyzését, miszerint az, mit a csanádi püspök mondott, t. i. hogy a nemicatholicus lelképásztörök előtt kötött vegyes házasságok a romai brevének következtében teljesen érvényesek: csak azon esetre értethetik, ha a polgári törvény e pontban változást fog szenvedni, de míg azon rendelet megáll, melyet az 1791: 26. törvény világosan szab, addig a pápai engedmény alkalmazásának helye nincs. Nem is a pápai brevén, hanem Lambroschini bibornok neve alatt költ, a püspököknek bővebb utmutatására szolgáló és a kir. rendeletnél fogva is közhírre nem tett utasításban (instructio) foglaltatik azon kedvezmény, melyet a követ ur felhozott. — Befejeztetvén a mai napra tanácskozással kitűzött tárgyak, a RR. mielőtt eloszlottak volna, a jövő tanácskozások tárgyait kitűzni kívánván, Sz. megye követe hármat említett, mik minélelőbbi eldöntést kívánnak: a 16 szépei városok elrendezése, a diplomával ellátott nemkeresztényeknek adandó választói jog, s már a mult majus 15-ikére kitűzve volt verificationalis kérdés. — Ez utóbbinak fontossága miatt a feletti tanácskozás holnapra halasztatván, kérdésül tüzeték ki: az oklevelet nemkeresztények választó jogának ügyét nyomban felvegyék-e, vagy pedig az alkotandó általános törvényben kívánnak rendelkezni? a RR. többsége most ohajtván ez ügyet felvetni, a szavazás második kérdéseül kitűzetett: adnak-e a megyékben az izraelita diplomatikusoknak szavazatot, vagy nem? a többség „nem-mel felelt”; igenlőleg Trencsén, Nógrád, Zala, Hont, Pest, Tolna, Ung, Szathmár, Borsod, Ugocsa, Bihar, Marmaros, Csongrád, Békes, Csanád, Arad, Temes, Torontál és Zólyom megyék követei feleltek.

Csatolmányul.

Válasza a m. FÖRRnek a t. KK. és RRhez a vallásbeli súlyoknak és nehézségeknek a mult országgyűlésről fentartott pontjai tárgyában közölt üzenetre.

Ő cs. k. főhgsége és a m. FÖRR. a vallásbeli súlyoknak és nehézségeknek a mult országgyűlésről fentartott pontjai iránt közölt üzenetét azon figyelemmel, melyet azok méltán igényelnek, fontolóra vévén, bármint forrón ohajtsák is, hogy ama pontok a kölesönös közelítés's megegyezés útján a hon különböző vallású polgárainak megnyugtatásával minélelőbb elintéztessenek: miután azonban ezt, jelesen az első pontra, vagyis a vegy. házasságokból születendő gyermekek vallásos neveltetéséről szóló kötelezésekre nézve, a t. KK. és RR. részéről tett azon javaslat által, az hogy efféle kötelezések alkotandó törvény által a multa nézve is erőnkülüknek nyilváníttassanak, egyeseknek szabad uton szerzett jogaik veszedelmeztetése nélkül eszközölhetőnek nem látnak, a t. KK. és RR. vélekedéséhez ezuttal nem járulhatnak.

A t. KK. és RR. ugyanis azon nézetből, hogy a reversalisok soha törvényes erővel nem bírtak, kiindulva, azoknak érvénytelenségét kimondhatónak tartják a nélkül, hogy a törvénynek visszaható erő tulajdoníttatnék. Azonban, miután ezen kötések már az 1791/1 évi törvény előtt gyakorlatban voltak,

az említett törvény által pedig sem el nem töröltetvén, sem ki nem zártván, sőt azon törvénynek, midőn a vegyes házasságokban az anya katholicus, a gyermekek vallásbeli nevelése iránti engedőleges rendelkezésében a reversalisok kiadhatóságának szabadsága befoglaltatván, folyvást gyakorlatban maradtak, a m. FÖRR. azokat törvényellenieknek, a t. KK. és RR. nek e részben felhozott okoskodásaira sem tekinthetik.

Nem is gyöngítheti a reversalisoknak ezen folyvásti divatozását, Gömör megye felírására 1792. évi dec. 21-éről ő felsége parancsolatjára kiadott körlevél szavaiból vett azon következtetés, mintha ama rendelet tartalma szerint 1781-ik évi octobertől fogva minden reversalisok megszüntettek, és így azok az 1791/1 évi törvény hozatalakor már használatban nem lévén, azokról az 1791/1 évi törvényben említést tenni szükség nem lett volna, ha tekintetbe vétetik, hogy az 1781. évi ugynevezett tolerantialis parancsolat által, melyre a fent idézett körlevél hivatkozik, egyedül csak azon reversalisok használata szüntettetett meg, melyek 1768-ik év óta a köntendő vegy. házasságoknál valamennyi gyermekeknek katholicus hitben nevelése iránt elmulhatlanul megkivántattak és parancsolattak, a szabad akaratból kiadottak azonban azon tolerantialis parancsolat által sem tiltatván el, ezek mind az 1791/1 évi törvény előtt, mind azután folyvást divatoztak. Egyébkint is, miután ezen törvényozikknál fogva is az evang. félnek tagadhatalan joga van fimagzatát akár ön, akár kath. hitvese vallásában nevelni, valamint nem ellenkezhetik a törvénynyel az, a mit ez világosan megenged, ugy nem lehet törvénytelen, előlegesen szóval vagy írásban ígérni azt, mit annak tennie szabadságában áll.

Azon állítás pedig, hogy azon reversalisoknak eltörlesztését, melyek az 1781. évi oct. hónap első napja után keltek, az 1791/1 évi törvény általános rendelkezésében maga a fejedelem is beleértette: mind az 1791/1 évi 26- czikk keletkezésének historiájával, mind magának a fejedelemnek — kinek, mint a vallásügy elintézésére országgyűlésileg egyértelműen megkért's feljogosított arbiternek, kir. válasza szórol szóra a törvénybe iktattatott, s ki ekkint a maga tulajdon szavaiból alakult törv. czikk értelmét volta-kép tudhatta — nonsokára a törvény származása után kiadott önnön resolutiojával, melyben a reversalisokat, mint törvény által el nem töröltöket, erejükben megtartandóknak nyilván kimondotta, — eléggé meczáfoltatik.

De magok a t. KK. és RR. is a jó lélekkel és teljes szabad akaratú kiadott reversalisoknak szabad megtartásában a szülőket korlátozni nem akarván, ezáltal elismerik, hogy a reversalisok már magokban nem törvénytelenek, és hogy a protest. fél ezáltal gyermekei nevelése iránt rendelkezhetik; — ha tehát ezek szerint a reversalisok nem törvénytelenek és szabadon kiadhatónak, ő cs. kir. főhgsége és a m. FÖRR. azon meggyőződésben vannak, hogy azoknak erejét most, miután a kath. fél az illyes kötelezvényben gyermekeinek jövendő vallásos nevelésére nézve teljes biztosítását helyezvén, részéről a kikötött feltételnek férjhez-menetele által eleget tett, egy általános törvény által megszüntetni, s ekkép férje azon kötelezése alól, melyet ő ekkint adott, s melyhez hitvesének férjhezmenetele kötve volt, feláldozni nem lehet a nélkül, hogy a kath. félnek szabad uton's módon szerzett, de ez esetben már csupán férje önkényétől függő jogai föl ne áldoztassanak, s ekképen a hozandó törvény engedelmenél fogva folytonos gyakorlat pártolt, ez által a multa is számtalan családok házi nyugalmanak veszélyeztetésével vissza ne hatna; melyeknél fogva a m. FÖRR. a t. KK. és RR. nek többször említett reversalisoknak a multa nézve leendő megszüntetése iránti vélekedését nem oszthatván, e részben a szabadon kiadott's minden erőszakától és családságtól ment reversalisokat előbbi izeneteikben is kifejtett nézeteikhez képest a magok erejében fentartatni kívánják.

A mi pedig az átmenetelt illeti: ő cs. kir. főhgsége és a m. FÖRR. azon okoknak, melyeket a KK. és RR. a bécsi és linczi békekötésekre és az 1791/1: 26- tcz. magyarázatára alapítva felhoztak, további taglalását ez alkalommal mellőzik, és csak a közeledés szempontjából indulva, ezen, a m. FÖRR. nézete szerint is legfontosb kérdésben az ohajtott egyesülést legbiztosabban eszközölni remélik azon alapelvnek kijelentése által, hogy maga az átmenet tulajdonképp semmi hatalom akaratától és e szerint hozandó határozatától fel ne függesztethessék; — mihez képest tehát a m. FÖRR. a végrehajtó hatalomnak az átmeneti esetekre való felügyelését és határozata jogát nem a lélekismeret és belmeggyőződés iránti biráskodásban, és az e szerint a mint az valódinak vagy kétségesnek fog tekintetni, megengedő vagy megtagadó határozatnak hozatalában helyezik: hanem annak gyakorlatát úgy kívánják szabályozni, hogy a felsőbb határozat csak azon kérdésem alapuljon: vajjon a törvény rendelete teljesítetett-e? vajjon a törvénytörvényesség megtartott-e? — mely tekinteten kívül a határozatot semmi másra kiterjeszteni ne lehessen; a vallásosságának

mindazáltal, mint a közállományfőkellékének, érdekében szükségesnek tartják, hogy a végrehajtó hatalom felügyelési hatóságát a törvényes formának elmulasztásából eredhető hibáknak's következtetések megelőzésére fordíthassa, nem pedig hogy csupán a már elkövetett's orvosolhatlan hibáknak roszalására szoríttassék.

Midőn e szerint ő cs. kir. főhgsége és a m. FÖRR. a végrehajtó hatalomnak csak a fentebbi értelemben vett felügyelési hatóságához ragaszkodnak, a lélekismeret szabadságát semmi kényszerítés által korlátozni nem akarják, hanem az átmenetet csak a szükséges ünnepélyességnek megtartásától kívánják föltételezni; lényegesnek tartják mindazáltal, miszerint ezen ünnepélyesség az áttérés vakmerőségének gátlására úgy rendeztessék el, hogy ez az átmenet akarónak komoly lépése megfontolására alkalmul szolgáljon ugyan, de egyébiránt az eljárás az illető egyének minél nagyobb kiméletével és ez okból minél kisebb nyilvánossággal és minél rövidebb idő alatt fejeztethessék be. És ezen indítókknál fogva ő cs. kir. főhgsége és a m. FÖRR. az eddigi javaslatoknál, melyekkel összekötött nyilvános tárgyalatás nemcsak hogy sok esetben az illető egyének erkölcsi erőtetést gyakorolhatna, de nem ritkán még a vallásbeli különvéleményeknek élénk összeütközését és surlódását is okozhatná, czélszerűbbnek tekintik e köv. eljárást:

A más vallásra átmenni kívánó, ebéli szándékát akár az illető törv. hatóság elnökének, akár a helybeli hatóságnak, mely a törv. hatóság elnökét tudósítani tartozik, kijelenteni köteles.

Mire a törvényhatóság elnöke a kérdéses egyének eddigi lelkészét, annak az átmeneti szándokáról kihallgatására mulasztás nélkül és minden esetben az illető törvényhatóság útján felszólítja, egyszersmind ezen szándokának megfontolására határidőt szabván ki, mely ama kihallgatástól számítandó legalább 15 nappól, legfőlebb 4 héttől álljon.

Az illető lelkész; mihielyt ezen felszólítás kezéhez jutott, az átmenni kívánót ez utóbbi által meghívandó két helybeli előljáró jelenlétében szándoka iránt kihallgatja, annak megfontolására megint, az erre szabott határidőre figyelmezteti, és ezen kihallgatásról a két előljáró által aláirt bizonyítványt ad, mely akadály esetében a fenemlített két tanú által is kiadathatik.

A határidők eltelle után az átmenni akaró a törv. hatóság elnöke és illető tisztársára, vagy ezeknek hátráltatása esetében az elnök által helyesített két világi tanú előtt hasonló módon újra kihallgatattik, és ha szándoka mellett megmarad, a törv. hatóság elnöke vagy ennek fenemlített helyettesei az egész eljárásról készített jegyzőkönyvet, hozzácsatolván az első kihallgatásról szóló bizonyítványt, ő felségének, vagy ő felsége által kinevezendő kormányzásoknak, ugyanazon hatóság elnöksége útján fölterjesztik.

Ő felsége egyedül csak az ünnepélyesség formájának miképeni megtartására szoríthatván rendelkezését, ha abban hiány nem létezik, az eljárást helyben hagyó, ellenkező esetben pedig a formák teljesítésére utasító határozatot hoz, mely a tetteg történt fölterjesztés napjától számítandó 6 hét alatt kiadandó.

A felsőbb határozatnak leérkezése után, ha ez a kiszabott 6 hét alatt le nem érkeznék, a nélkül is a törv. hatóság elnöke tisztársával, vagy helyettesei, egy a szabad átmenetről szóló bizonyosságlevelet részére azonnal kiadni, a formák hiányai teljesítésére utasító határozat esetében pedig azokban elkövetett hibának a fentebbi szabályok szerinti pótlását halasztás nélkül eszközölni tartozzanak.

Ezekben pontosulván ő cs. kir. főhgsége és a m. FÖRR. nézetei, őszintén kijelentik, hogy miután a kath. vallásból más vallásra való átmenet a kath. hitnek elveivel ellenkezik, a mint azt az 1791/1: t. cz. is már kimondotta, és ennél fogva a katholicusokra nézve a vallásosság föntartása érdekében olly rendelkezésnek, mely a vakmerő átmenetet gátolja, fenállania kell: ő cs. kir. főhgsége és a m. FÖRR. azokra nézve, kik a kath. hitről más vallásra átmenni kívánnak, az eddigi kijelentett alapelveiktől el nem állhatnak ugyan, mindazáltal valamint egyrésztől véleményük szerint a kath. hitnek ezen szent és eddig sértetlenül fentartott elveit, más tekintetnek és így a más vallásuaknál divatozó gyakorlatnak alárendelni nem lehet: úgy másrésztől a viszonyosság elvénél fogva szinté azt sem lehet követelni, hogy a más vallásuaknak eddig korlátlatlan gyakorolt átmeneti szabadsága csupán az okból, mert ez a katholicusokra nézve a hit elveivel ellenkezik, megszoríttassék.

Midőn tehát a m. FÖRR. a kath. hitsorsosokat az átmenetre nézve a szükséges ünnepélyességnek fentartásán kívül semmi kényszerítéssel korlátozni nem akarják, és a végrehajtó hatalomnak e részbeni felügyelését is csak a törvényes rendelkezésnek teljesítése és a szükséges ünnepélyesség fentartása feletti örködésben helyezik, ezen elvekhez alkalmazott javaslatukat a t. KK. és RR. nek figyelmébe azon bizodalmas fel-

fűszerezé, megemlékezés, milly fényes vizsgálatot adott nem rég Peelnek a hajóhadban szolgáló egyik fia. A főminiszter örömet jelenté, hogy fiáról illy hízelgőleg emlékezik illy jeles és érdemes tengerész mint Napier, de az indítványt nem pártolá, mert ki van számítva, hogy az ebből háramló haszon nem érne föl a költségekkel. Egyébiránt nem is sok sikere lenne illy rendelkezésnek; mert ha például bizonyos számú hajókapitányoknak tetszősokra hagyatnék nyugalmaztatásuk, épen a legvénebbek nem fognának élni ezen szabadsággal, mert minélelőbb admirálságra reménylenek előléptetést. — Többen mellette, mások ellene szólván az indítványnak, végre 71 szóval 28 ellen el nem fogadtatott.

A brit álladalom főbb tisztviselőinek évdjaira nézve néhány érdekes adatot közlünk; a főminiszter hűz 6000 ft. sterlinget (60,000 pgöfr.) a bel-, kül-, s gyarmatügyi, ugy szinte a finanszminiszter is egyenkint 5000 ft. sterlinget; a tengerészminiszter 4500, az indiai ellenőrség elnöke 3500; a kereskedési miniszter 2000, a hadminiszter 2580, a főtanács elnöke 2000 ft. sterl.; Irland lordhelytartója, kinek külön kis udvart is kell tartania, 20,000; a hadsereg főtáborvezére 3460, Anglia főcancellárja 14,000, Irland főcancellárja 8000, a levéltár igazgatója 7000, Anglia első alcancellárja 6000, a többi alcancellárok egyenkint 5000, a queensbech főbírája 8100, a többi bírák 5000, a köz. törv. szék főbírája 8000, a többi közbírák 5000, a kir. főügyész 5500 ft. sterlinget.

Franciaország. Joinville kir. hg röpiratot tett közzé a francia tengerészetet illetőleg, mellyet a párisi lapok legnagyobb része osztatlan tetszéssel fogadott. Hosszas hallgatás után a radical közlönök egyike, a „National” is véleményt mond, megjegyezvén, mikép e munka igen természetesen magára voná a közönség figyelmét már csak a szerző személyességét s a tengeri hadbani állását tekintve, de azon politikai szerep tekintetéből is, mellyre őt bizonyos párt szánta. Mellözve a politikai részt, leg-többre nézve megegyez a National a hg nézeteivel, főleg egy hatalmas gőzhajóhad rendszerítésére nézve; de azért a sorhajók még sem tartatnak olly feleslegesnek, mert Cockburn vallomása szerint Anglia igen rövid idő alatt képes 60 háromfedezetű sorhajót kiállítani, miért is szükséges arra törekedni, hogy Anglia ezen uszó erősségei ellenébe hasonló minő nagyobb számmal állíthatassanak. Egyébiránt igen kedvezőtlen szempontból fogja fel a hg a francia tengerészet helyzetét, történeti háboru esetére, s még egy lehető győzelmet is, ha az még a harc folytatását igénylené, veszélyesnek tart. A National nem látja át okát, miért nyilatkozott így a királyfi; de tetteleg bizonyos ezen kijelentései nyomán, hogy mindajelen mind az előítélő, s egyáltalán minden korábbi miniszteriumot 1840 óta vastag ügytelenséggel vádol; mert mire való tehát, kérdi e lap a 15 évi béke, mellynek minden évben másfél milliard statuskölséget fizetett a francia nép, ha mindamellett annyira sem erősödött az ország, hogy még csak egy győzelem rázkodtatásait sem bírná meg?

A francia sajtó úrvend azon körülményen, hogy Anglia s Amerika közt Texas bekebelezése miatt újabb vilongások vannak készülöben; de a J. des Débats röviden csak azt mondja, hogy a francia politikának jelenleg e tárggyal nem sokat kell törődnie, s illy észrevételt tesz: Texas köztársaság alkudozik Mexicovall, hogy ez annak függetlenségét elismerje, s Anglia közbenjárását kérte fel: Anglia egész befolyását igéri a kérdés elősegítésére azon föltétel alatt: hogy Texasban a négerrabszolgáság töröltessék el. De Texas nem hoz rabszolgákat a tengeren, hanem csak az egyesült státusok határaitól fogja azokat. Így tehát az egyesült státusokat nyereséges kereskedés megszűnésének veszélye fenyegeti, s azonfelül igen veszedelmes szomszédtság volna reájok nézve az ollyan, hol a rabszolgák szabadságukat viszanyernék. Ez az oka, hogy az egyesült státusok kormánya Texast rövid uton akarja az unio birtoka gyanánt bekebelezni, így az abolitionisták — az rabszolgáságtörlesztők — minden további incselkedései ellen biztosítandó a tartományt. Azért a diplomatikai levelezésben Amerika részéről nemcsak apologizáltak a rabszolgák állapotja, hanem maga a rabszolgáság elve is vakmerően védetik.

Lalande altengernagy, finistéri-i követ hosszas betegeskedés után meghalozott.

A párisi lapok Bordeaux hgnek öt ujanválasztott kövöthez Görzbül intézett szerencse kívánatiratát közlik. A hg. különösen a marseillei, toulousei, montpellieri dol-lensi, és ploërmeli választóknak köszönetet mond igazsá-gos voltukért, és mivel olly ügyesen megczafolák a rágalmazásokat, mellyek a hgnek Angolországba utazása, s a neki Londonban tett látogatások fölött keringésbe hozattak. Mondja „mikép mindazok, kik őt e helyütt látták, igen jól tudják, hogy egy szót sem ejtett ki ajkán, melly Fran- cziorszag boldogsága és üdvének legforróbb ohajtása ne

lett volna. Reményét fejezi ki az iránt, mikép be fog kö- vetkezni azon szerencsés nap, midőn minden pártszínezé- tü becsületes férfiak egyesülnének a monarchiai elv és nemzeti szabadság terén a közhaza otalmzására és szol- gálatára.”

A király ismételve meglátogató a iparműkiállítás, s mintegy 4 óra folyásig mulatott, a kiállító tulajdonoso- kat nyájas leereszkedésével s alapos isméréteivel egészen elbájovalván. A kiállított czikkek száma ezernél is többel fe- lülmulja az öt év előtti kiállítás czikkeit, s minőségre néz- ve is igen ürvendetes és meglepő eredményeket mutat.

Portugallia. Lissabonból majus 13káról írják, hogy ugyan e hó 23án kellendvén összegyülni az ország- gyűlésnek a törvényszerű állapot megszüntetése véget éren- dett, s minden törvényes biztosítékok ujjab erőbe lépén- dettek. Azonban az elfogatások mindedig meg nem szűntek.

Svédhon. Oscar király megszünteté azon tilalmat, miszerint az előbbi dynastia tagjaival nem szabadott köz- lekedni; s ezt azért tevő, hogy nyilvánítsa, mennyire bízik a svéd nép hűségében.

Schweiz. Wallisban kiütött a polgárháború s vérgözekeket szült; a felső és alsó wallisiak fegyverben állanak, sőt Ardonnál csata is vívatott, hol a felsőwalli- siak vagy is az ó Schweiz emberei az új schweiziat megverék. A felsőwallisiak ellenállhatlanul tovább halad- nak alsó Wallis felé, Sitten városát diadalmasan elfoglal- lák, a fegyvertárt és ályukat hatalmukba ejték. Minden- felé égnék a falvak és majorok, a határos cantonok ha- tárörtséget állítanak, hogy vidékeiket lehető berohanás el- len ótalmazzák. Ez mind olly gyorsan fejtett, hogy csak hely színén lehetne alapos itéletet hozni a dolgok bonyodal- mairól; de a közlekedés egészen megszakadt. A földmü- velők ezrenként seregelenek a lázadó zászlók alá, különféle fegyverekkel, s három napi eleséggel ellátva; azontul természetesen fosztogatás kerülend napi rendre. — Ez már aztán republicai élet!

Belgium. A Brüssel és Antwerp közti vasuton ir- tózatosszerencsétlenség történt. Több kocsi ugyanis Ou- den Godnál a sinből kiköckevén, földült és szétrombol- taték. Néhány egyed tetemesen megsbesült.

Németország. Május 22én a szász király eluta- zott Angliába vasuton Brauschweigig megy, Ostendeben hajóra ülend.

A kölni erősítvények építését nagy szorgalommal folytatják, s kevés év mulva Köln nyugati Németország legnagyobb erősségeinek lesz egyike. Tizenkét várda öved- zi körül a várost, mellyeknek némellyikében 3—4 ezer ember fél el őrizetül, s ezen várövön belül a város mag- as és árkokkal körzött sánczai második védelemvonalt képeznek. Havonként 25—30,000 tallérba kerül ez épít- és. — Mindenütt ótalomról gondoskodnak lehető megtá- madtatások esetére. Hát vajjon Pestet mi ótalmazandá, ha amugy véletlenül vész találná érne?

Törökország. Tartományokból érkezett hírek szerint a pártos arnótok a kormányhadakkal már több esá- tát szerencsével vittak. A pártúttokkal nemcsak számos szökevény egyesült, hanem, mint mondják, Bulgariában két ezred egészen hozzájuk állott.

Egyesületi közlések.

A pesti műegyesület részéről. Azon t. cz. egyesületi tagok, kik az 1843 évre járó műlapjainkat még át nem vették, ezzel tisztelettel felszólítatnak, miszerint azok átvételéről az egyes pénztárnok Klausz A. L. urnál a v. színház épületbeni tükörtárban, intézkedni méltóztat- sanak. Egyszersmind azon t. cz. egyesületi részvényes urak, kik e f. s a következő évekre aláírás utján már ezen egye- sületbe léptek, közelítvén immár az ez idei műkiállítás ideje, tisztelettel kéretnek, hogy e f. 1844 évre járó 5 pfti rész- vénydíjajukat, szinte az említett pénztárnoknál letenni, s részvényüket átvenni sziveskedjenek. Végre ezuttal min- den műbarát megkerestetik, miszerint ezen hazai intéze- tet, mellynek közvetlen czélja a művészet szeretetének ha- zánkban ixlés-nemesítéssel párosult terjesztése, hozzájá- rultokkal annál is inkább gyamolítani, s annak szép vi- rágzását elősegíteni méltóztatassanak, minthogy ezen egye- sület egyik fő figyelmét arra is fordította, hogy nemes öntudatában magasb művészeti érzetet ébresztendő, egy- szersmind azon részvényeseit, kik 5 pfti évi részvénydíj mellett, magokat 3 évre lekötöztetik, e következő anya- gi hasznokban is részesítse, u. m. 1) Minden illy rész- vényes részvénye két számmal ellátatik, mellyel a műki- állításból megvásárolt jeles képekre, az ez után tartatni szo- kott sorshuzásnál játszik. 2) Nekik az egyesület leghire- sebb művészek által készített becses műlap nyomataiból egy egy példányhoz joguk van, melly becsében már az al- tal is nyer, mivel a nyomatok csupán csak a részvénye- sek számára rendeltetvén, azok nyilvános eladásra ki nem tétethetnek. 3) Azonkiül szabad bejárásuk van az egy-

let által rendező műkiállításba; és 4) Mint rendes tagjai az egyesületnek, a közgyűlésekben szavazási joggal bírnak. Az egyesület által f. évi műlapul bécsi professor Wald- müllernek „a jövő sejdítése” czím alatti főstvénye válasz- tatott, mellynek európai hírv művész Stöber Ferencz, bé- csi professor, aczélbametszésével megbízott. Közli Rit- ter Sándor egyesületi titoknok.

A pesti gyermekórház építésére tett újabb adakozások: özvegy Mittermayerné 15 szál félrá- deki deszkát; Iptói fakereskedő társaság a so- roksári uton 15 szál deszkát; Mayer János György 15; Kratochwill János 8; Csetke Mihály 15; Papp Ferencz 10; Simig István 10; Iptói fakereskedő társa- ság Ohnhäuser ur felső telkén 10, egy ismeretlen 10 szál félradéki deszkát; Nigrinyi Lajos 15 és Buza Já- nos 15 darab kormányfát. Mellyért a nagylelkű adako- zóknak ezennel szives hálaaköszönet nyilvánítatik. Pesten, majus 28án 1844. Frankenburg Adolf egyesületi tit.

Figyelem-szó, iskolai rendszrünk ügyében.

Méltányos átalakulásunkat tárgyzó eszmék özönében e lapok 10, 11, 12 számaiban közölt „Igénytelen né- zetek az alkotandó új iskolai rendszer ügyé- ben” czímű jeles értekezés, mennél többeknek, kivált azok- nak, kik a magyar nemzet felvirulását föltételez az iskolai rendszer kidolgozásával megbízattak, kellő figyelmét nemcsak megérdemli, hanem igényli is tudományos művelődésünk ér- dekében. — Két sarkalatos eszme megtestesülésétől várja a derék értekező, mostani léleketlen iskolai gépink meg- szellemítését; az egyik: hogy minden tanulmány külön ok- tatót nyerjen; a másik: hogy minden tanítói szék csőd által töltessék be. Az első előrelátható üdves eredményei mel- lett semmi privat érdekekkel ellentétbe nem jövőn, könnyen eszközölhető; — az utóbbinak több akadályokkal kellend küzdenie, de az ügy szentsége ezeket is legyőzheti, s igaz- ságosan le kell győznie, ha csak a józan politia ellenére specialis érdeket a közérdek fölibe emelni nem akarunk.

Kívitt igazságnak s consummált ténynek tekintvén min- den tudománynak ezentul magyar nyelven taníttatását; a la- tin mint szorosan vett tudomány-búvárok nyelve a kisebb iskolákban csekély nézetem szerint egészen mellőztetnék; — mivel azonban a classicusok, okleveleink, s nagy fon- toságu irományainknak latin az eredeti nyelve, s így a so- lid tudományokra törekvők annak tudását nem nélkülözhet- tik, a felsőbb iskolákban egy rendes tanító által annak ért- hetése és fordítása szabályai taníttatának; melly tanu- lánnyra azonban csak a törvényhallgatók köteleztetnének; a többinek pedig szabad tetszésére hagyatnék annak meg, vagy nem tanulása. Ezeket előre bocsátván, az említett jeles értekezéshez egy kis bővítő észrevételt akarok adni a megjutalmazásra és osztályozásra nézve.

Tagadhatalan ugyanis, hogy mostanában gymnasiális ta- nitóink akár a birtokos, akár a birtoktalan szerzetieket te- kintjük, ha az igazat megkell vallani, ingyen, s minden megjutalmazás reménye nélkül csak amugy robotban vég- zik a tanítás legszentebb kötelességét, mert akár jól, akár rosszul tanítanak, egy a fizetés. A gazdag jövedelmekkel el- látott szerzetekben a tanítók — ha csak eszébe nem jut va- lakinek az egynéhány váltó forintnyi, önkényitől függő, s figyelmet sem érdemlő csekélységét jutalomnak nem nevezni, — ingyen fáradoznak; — a birtoktalanoknál, — hol az egyes tanodákra tett alaptökek — már kezdetben sem voltak ele- gendők illő megjutalmazásra — a bekövetkezett pénz-crisis által annyira csökkentek, hogy a dolgok jelenlegi állásában nem is adhatnak jutalmat; — de maga a studiorum fundus is olly csekély salariumot rendel a szerzetes tanítóknak, hogy az a tartásra is igen könnyen fölmege. Ezen meg-nem- jutalmazásnak igen rosz eredményei vannak. Ugy gondol- nám, nagyon is elegendő naponként négy órát tölteni a ta- nodában, de hogy az ingyen fáradozó tanító sanyarú sor- sán javítson, s egy pár száz forintra szert tegyen, kénytelen alacsony eszközökhöz nyúlni, kénytelen saját s tanítványai legnagyobb kárával az olvasásra mulhatlanul szükséges időt az ügy nevezett correpetalásra pazarolni s tanítványai előtt a részrehajlás gyanújába esni; mert ki nem tudja, mikint legtöbb szülő csak azért küldi correpetitorra elkényesztett iskolakerülő gyermekeit, hogy érdemen felül legyenek clas- sificálva; már ha legszigorúbb lenne is a tanító, mégis kény- telen az illyennek egy kis kedvezést nyújtani, a mi elegendő arra, hogy tanítványiban a kifejlést elősegítő és szorgalmat ébresztő nemes vetélkedést elfojtsa, fogékony keblökbe pedig a részrehajlás, irigység, gyűlölség és érdem-megvetés mag- vait — mellyek idővel a társaságnak keserű gyümölcsöket teremnek — beoltsa. Ez nem képzelet, hanem a közélet által igazolt tény. Szükséges tehát, hogy minden tanító illő ju- talmat nyerve, illy káros eredményü alacsonyására véte- medni ne kénytelenül tessenek, sőt illő megjutalmazás esetében attól szigorúan eltiltassék; a ki pedig ezen tilalom ellenére nemtelen nyereszkedési vágytól ingereltetve azt gyakorolni merészelné, mint érdemtelen hivatalától megfosztassék. — De szükség megjutalmazni a tanítót azért is, hogy módja lehes- sen az annyira jótékony, de eddig nem igen létező jó szak- tudományi gymnasiális könyvtárak hiányában öntanulási esz- közöket saját költségen megszerezhetni — s ez a megju- talmazásra nézve.

Van még alkotandó vagy javítandó iskolai rendszerünk ügyében más is, mi figyelmet igényel. s az, az ugy neve- zett osztályozás (classificatio), mellyet nagyobb szigorral ohajjánék kezelteni, mint eddig történt. Alig képzelhetni egy éptestű és lelki embert, ki bizonyos foglalatosságát ha- szonnal végezni nem tudna, mégis mindenütt sok kontár mü- vest, és avatatlan hivatalnokot látunk, ki talán minden egyéb, csak az nem, minek lennie kellene; — mert nem

mindenk mindent egyformán alkalmas, annál kevésbé a tudomány pályára; — sok nem azért jár iskolába, mintha hivatása volna a tudományokra, hanem mivel mások akarják, vagy mivel könnyebb egy kegyelemből kapott „prima“val, vagy „correcta secunda“val az iskolán átuszni, mint kapálni vagy ötügetni; s vajmi nagy veszteség származik ebből mind a társaságra, mind magára a tanulóra nézve; mert ha az olly szegény kinek egykor maga keresményéből kellend élnie, iskoláit végezve többnyire terhére válik a társaságnak, sokszor pedig veszedelmire is; holott jókor az iskolából kizárva mint ügyes művész, vagy szorgalmas földművelő használható volna a honnak. Akkor sem kisebb a veszteség, ha gazdag az olly tanuló; mert hagyján, ha az, iskolán átuszva honn pipázva maradna; de hánszor megtörténik, hogy ollyan az iskolából ugyszólván egyenesen a hivatalba lép; mennyit szenved ilyenkor a közügy, mennyit az egyesek jogai és érdekei. felszámítani nem lehet ott, hol minden lépés hanyagsággal, minden tény tudatlansággal van összekötve; ezenkívül, pedig egy érdemes s alkalmas egyén kenyereitől, s hasznos közremunkálástól fosztatik meg. Nemcsak czéltalan tehát, hanem rossz is az eddig divatozott második classis, s arra engedtetni szokott „correctio“, mert az csak rontja a különben jó kapacitáru de szorgalmatlan ifjút, táplálja a röstséget, alkalmat nyújtva neki minden fáradság nélkül, és gyümölcstelenül megfutni a tudományi pályát; — a gyengének szinte alkalmat ad a másra üdvösen fordítható idejét az iskolázásra hasztalanul elvesztegetni;

de néha magának a tanítónak is módot nyújt a visszaélésre: ha kellene, tudnék egy két tanítót megnevezni, ki úgy látszik nyereszkesdedi speculatióból telt sokakat secundába, mert egy ezüst tallér, vagy más ajándék minden felelet nélkül is elég bűvös erővel birt a „secundá“t „prima“vá átvárazsolni. Több oknál fogva tehát igen kívánatos lenne a classificatiót nagyobb szigorúsággal kezelni, és sem könnyű-rületességből — mert ez itt káros — sem csupán esendes magaviseleteért prima classist nem adogatni; a secundát pedig egészen megszüntetni, és semmitéle correctiót nem engedni, hanem a gyöngye vagy rest tanulót egyenesen a harmadik osztályba tenni, mely őt a följebb mehetéstől akadályozná. — A röst majd nem venné tréfának a dolgot, és jobban igyekeznék; ha nem, megérdemli, hogy szenvedjen; — a gyöngye, ha szegény; eszére térne és oda hagyná idején a nem nekivaló iskolát; ha pedig gazdag, tetszése szerint járhatna iskolába, de ugyanazon egybe mindaddig, míg megérdemelné, hogy feljebb bocsáttassék. — Vajha ezen nagyérdékű tárgya a hozzáértők által részrehajlatlanul megvitatta honunk érdekében eldöntetnék, és általa egy tudományosabb jövőnek alapja vetetnék meg. F l e s c h á r József.

Hírlapi kalászek.

Jelenkor (43. sz.) „Tisztujtás“ — (Válaszul a „Tisztujtás közjoga“ czimű czikkre, figyelemmel a komárommegyeire) E czikk egészen ellenkező szempontból fogja fel a kérdést, mint melyre válaszul iratott.

S ezt az egészek jellemzéseül említni elég. A többek közt illy mondatok fordulnak elő benne: Nem a nép maga, melyre az értelmetlenség keresztjegyét nyomták, de egyenesen mi, polgárisultsággal dicsekvők, vagyunk oka azon szerencsétlen kórhelyzetnek, melynek penészes párnáin általában a nemesség jogai hevernek. — Minden nemes kivétel nélkül alkotórésze a megyei municipalis életnek, sőt, ha arany himzettel akarám felbojtozni e szavakat, mondhatnám: tagja a magyar koronának; következésképp valamint minden nemes a megyei tanácskozások (C) és választásokba, mik a helyhatóság életművezetét teszik, kivétel nélkül, sőt közvetlenül befolyhat; (folyhat, á la bonheur!) ép úgy folyhat és foly egyszersmind be közvetve az országos törvényhozásba is. — A józanabb részt kijelölni akarni az ugyanazon jogokkal felruházott józantalanabbak közül, míg ez intézvény helyébe más újabb törvényes, például képviselati surrogatom nem lép, merő képtelenség (C) és szörnyű gyakorlatlan tapintat. (Ej ej! mint-ha nem volnának a notorius józantalanok — azaz ittások is ostobák is) — A titkos szavazást is nagyon pártolja. stb. stb.

Szerkesztő: S z e n v e y József.

HIVATALOS JELENTÉSEK

Csödök.

14137. Pest városa tanácsának felírása szerint, Paládi Ferencz helybeli asztalosmester, és neje született Füglein Magdolna hitelezői csődületének határnapja f. é. június 27kére tüzetven ki, ideigleni vagyongondnokká Kaján Sándor, perügylővé pedig Emey János hités ügyvéd nevezettek. Költ sz. Györgyhó 17én 1844.

14138. Pest városa tanácsa felírása szerint, helybeli vászonkereskedő Adamovits István hitelezői csődületének határnapja f. é. június 18ra tüzetven ki, tömeggondnokká Glanz János, perügylővé pedig Gabányi Alajos hités ügyvéd nevezettek. Költ sz. Györgyhó 17én 1844.

14139. Pest városa tanácsának felírása szerint, Skarpil Ignác hitelezői csődületének határnapja f. é. június 17re tüzetven ki, és vagyongondnokká Schreiber Pál, perügylővé pedig Kaján Sándor hités ügyvéd nevezettek. Költ sz. Györgyhó 17én 1844.

14141. Pest városa tanácsának jelentése szerint, vagyongonban megbukott Steiner Károly ellen csődület indított, s a hitelezők megjelenésére f. é. június 24dik napja határidőül tüzetven ki, tömeggondnokká Veisz Lajos, perügylővelőnek pedig Barabás Dániel hités ügyvéd nevezettek. Költ sz. Györgyhó 17én 1844.

14142. Arad vármegye törvényszéke Joannovits György vagyongonban megbukott világozi kalmár ellen csődületet rendelvén, a hitelezők megjelenésére f. é. június 26, 27 és 28ik napját tüzte ki; és tömeggondnokká Vank Simont, perügylővé pedig Kadas József tiszteletbeli alügyszét nevezte. Költ sz. Györgyhó 17én 1844.

14143. Arad vármegye törvényszéke jelentése szerint, Ratzepék Antal bokszei vendégfogadós hitelezői csődületének határnapja f. é. június 26, 27 és 28ra tüzetven ki, tömeggondnoknak Egyed Imre, perügylőül pedig Horváth Ádám tsztlb. alügyszét nevezetett. Költ sz. Györgyhó 17én 1844.

14144. Arad vármegye törvényszéke Blau Dávid megbukott simándi izraelita kereskedő ellen csődületet rendelvén, a hitelezőknek megjelenésére f. é. június 26, 27 és 28ik napját tüzte ki, tömeggondnokká Csernovits János, perügylővé pedig Horváth Ádám nevezetvén. Költ sz. Györgyhó 17én 1844.

Kötelezvény semmisítési hirdetés.

18284. Szeged városa tanácsa. Szücs Pál János és Szél Rozáliának folyamodására egy a folyamodók által Ráth József és Deusch Adolf részére 154 fról kiadott s 1833. évi július 22én 2267. sz. a. betáblázott, s kifizetése után elveszett kötelezvény mostani birtokosának tulajdonos jogai megbizonyítása végett megjelenésére kitézött f. é. május 1től számítandó egy évi s napi határidőt országszerte azon hozzáadással hirdetteti, hogy annak siker nélküli leforgása után a kérdéses kötelezvény meg fog semmisítetni. Költ pünkösdhó 14én 1844.

Emich Gusztáv

pesti könyvársnál, s általa minden hiteles könyvkereskedésben kapható:

Utazás Olaszországban

irta Császár Ferencz.

2 kötet; Sadrét. Csinosan füzve 3 forint pengő.

Beccaria

a Bűnök és Büntetésekről

eredeti olaszból fordítva

Császár Ferenczről.

Sadrét füzve csak 30 kr. pengő pénz.

E világszerte ismert jeles munka magyar fordításából fenmaradt néhány példányt a fordító s kiadó irtól átvevén, azok árát, hogy annál könnyebben juthasson kiki birtokába, hihetetlen olcsóra szállítottam; azért is ajánlom azt a t. közönség figyelmébe.

Emich Gusztáv könyvárs.

(*130) Csöd, tanítói székre. 1-3

A kir. zágrábi tudományos academiánál Mikussay János tanítónak a nagyváradi kir. academiához átteltével megürült physical mezőgazdasági, és természettörténeti tanítószékre, a pesti kir. tudományos egyetem bölcselkedési kara előtt tartandó csöd határideje f. évi augusztus 15ő napjára van kitüzve. Költ Pesten majus 10én 1844. Szoblahói Pál m a Flek a pesti kir. tudományos egyetem jegyzője.

(*126) Előfizetési hirdetés

„A pesti növendékpapság magyar iskolája munkalatainak nyárelő 10keig okvetlenül sajló alól kijövő Xldik kötetére.“ Nagy Srét, legalább 22 iv, szép gépvelinen. Előfizethetni minden papnevelő - intézetben, Budapesten Emich Gusztáv könyvkereskedéseiben. Előfizetési ár f. é. nyárhó 15keig csak 40 kr. pp. azután 1 ft pp. 2-3

(*124) Hirdetés. 3-3

A mármarosai koronai erdőjavadalmak részire ideiglenesen következő hivatal-állomások engedettek meg felsőbb helyen: u. m. Szigeth, Hosszmező, és Visk koronai mezővárosok részire különkülön egyegy első osztályu erdőszállással 250 ft évi fizetéssel, természetes szállással, 52 pm. zab, 6 kocsi széna, 15 öl fa, egy mázsa só, 20 pm. buza, 6000 öl kaszáló, 7 ft irószerdij járandósággal és 50 ft biztosítékkal, és Tecső részére egy erdőlovag-állomás 300 ft évdijjal, természetes szállással, 104 pm. zab, 12 kocsi széna, 20 öl fa, 150 font só, 24 pm. buza, kaszáló fejében 24 ft járandósággal és 100 ft biztosítékkal s 10 ft irószerdijjal. Kik ezen állomásokot elnyerni ohajják, hiteles bizonyítványokkal kimutatni tartoznak, miszerint a bölcsészeti tanulmányokat jó sikerrel végezték, a magyar, német és latin nyelveket birják.

(*131) Előfizetési hirdetés. 1-2

a „magyar orvos-sebészti s természettudományi évkönyvek“

1844diki második félévi folyamára

E lapok az eddigi irány- és szellemben szerkesztve a 2ik félévben is nagy Sadréti havi füzetekben fognak megjelenni. Előfizetési ár Budapesten (házhozordással) 3 ft 20 kr., postán 4 ft e.p. Előfizethetni Pesten az alulírtnál (József-tér Vogel-féle ház), dr. Illés ur lakásán (váciutca 14. sz. a.), a pesti gyermekkórházban (öpaesirtautca) s minden cs. kir. postahivatalnál. Az első félévi folyamból még néhány teljes számú példánnyal szolgálhatunk. Dr. Schoepf.

(*127) Jóság-eladás. 1-3

Ináncsi Pap Mihálynénak Gárdonyban t. n. fejérmegyei pusztaban lévő 24 hold örök, és 12 hold 32 evre szerzett legjobb minőségű szántóföldje, hozzátartozó nagy löherés kerttel, 3 réttel, egy új gazdasági épülettel együtt szabad kézből eladó; — a venni szándékozók egyedül az alulírtnál, mint e végre meghatalmazottnál, értekezhetnek. — Egyéb-iránt a fenirt jóságra senki, pénze vesztese alatt ne kölcsönözzön, s más utam iránta ne kötelőzködjék. — Lakásom Székes-Fejérvárott vármegyeház-utczában 170. szám alatt.

Márkus István ügyvéd.

s az erdész tudományokat Selmeczen, vagy Mariakuton jó előmenetellel hallgatták, és egészséges testalkatuk. A folyamodványok a mármarosai kir. kamrai igazgatósághoz hat hét alatt benyújtandók.

(*125) Bor-árverési híradás. 3-3

A kir. örökalapítványi vöröshérvényi urodalomnak veszprém megyebeli Vöröshérvény helységben létező pinczejében lerakott 1839 1840, 1841 és 1843dik évi termés, összesen 2805 $\frac{1}{2}$ akó fejett és jó minőségű fehér borai e f. 1844dik eszt. ben, két izben, nevezetesen először a reánk jövő június 19én és 20án, másodsor pedig az utána következő július 22én és 23án ugyanazon pinczenél tartandó közönséges árverés utján minden felsőbb jóváhagyás fentartása nélkül hordóknint, de hordó nélkül, tústinti készpénzfizetés mellett el és általadtnak. Melly időben és helyen tartandó két rendbeli árverésre a venni szándékozók készpénzzel ellátva ezennel hivatalosok.

Gőzhajók járása Magyarországon.

Bécs és Pozsony közt: a „Duna“ gőzös indul naponként reggeli 6 órakor Pozsonyból Bécsbe és visszaindul ugyanezen napon délutáni 4 órakor Bécsből Pozsonyba.

Pestől Pozsonyba és Bécsbe mindennap reggeli 7 óra s 10 perczkor.

Pestől Mohács- és Eszékig minden csütörtökön regg. 4 órakor. Ezen gőzök Eszékől pénteken regg. 8 órakor. Mohácsnak visszaindul, s innen szombaton regg. 2 órakor visszajut Pest felé folytatja.

Pestől Zimony- és Drenkovaig minden kedden és pénteken regg. 4 órakor.

Pestől Gyurgóvön és Galacson által (az oláh részén) Konstantinápolyba június 14 és 28kán.

Pestől Widdin-, Rustzuck- és Galacson által (a török részén) június 7 és 21kén.

Ujvidék felé Tittelig való indulásuk majd tudtul fognak adatni.

A t. cz. utazók ismételve kéretnek, hogy utjegyeket — melyek az utazók kéjelmességök végett ez évben minden elinduláskor érvényesek — még a hajó elindulása előtti napon méltóztassanak váltani, ugyszinte utpogyszaikat is térítvény mellett a hivatalban átadni.

A Pestől Pozsonyba és Bécsbe menő gőzösk a Buda városi lakosok kényelme végett ezen- tül a bomba-térnél megállnak s ott a t. cz. utazók felveszik. A nagyobb pogyszoikat egy nappal előbb Pesten az ügyszobában térítvény mellett fel kell adni, és ha csak lehetséges, az utjegyeket is ott váltani. Az elindulási idő 7 óra után néhány percz. Pesten, majus 15ő 1844. A Gőzh. hiv.

Gabona-ár váltó garasokban.

Table with columns for location (Pesten, Kásán, Szegeden, Baján, Miskolczon, Temesvárott, Pozsonyban, Nagyszombatban, Győrött, Mosonyban, Sopronyban, Aradon, Veszprémben, Ujvidéken), date (1844. május 31.), and price in garas (110-135, 75-87, 62-65, 53-71, 60, 58-63, 81-94, 86-93, 74-76, 76-112, 97-99, 52-55, 50, 54).

Pénzkelet.

Table with columns for item (Bécs, maj 29én 1844., 5 pcent. statuskötelez. középára, 4 pcent., 3 pcent., 1833ki statuskölesön (500 frt), 1839ki (250 frt), 1839ki (50 frt), Bécsi bankköt., Bankrészevények darabja, Eszterházy-sorsszám, Császári arany) and price in pengő (110 1/2, 100 5/8, 77 1/4, 748 1/2, 330, 2, 1628, 59 1/4, 102 3/4).

Dunavíz-állás.

Budán, 1844. maj. 24. reggel: 10' 2" 0" 0 főlött.

Tulajdonos Borsos Márton. — Nyomtatja Trattner-Károlyi. Uri-utca 453,